

FÖRSLAG

TILL

UPPRÄTTANDE UNDER

CIVILDEPARTEMENTET

AF ETT

CENTRALT VERK FÖR SOCIALA ÄRENDEN

— SOCIALSTYRELSEN —

AFGIFVET I FEBRUARI 1912

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET, P. A. NORSTEDT & SÖNER

1912

[120327]

Utdrag af protokollet öfver civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 30 december 1911.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie-, finans- och jordbruksdepartementen anförde chefen för civildepartementet statsrådet *Schotte*:

»Frågan om de sociala ärendenas handläggning i den högsta förvaltningen har synt mig snarast möjligt böra bringas under Eders Kungl. Maj:ts pröfning. Då jag tillika hade mig bekant, att den behandling, kommerskollegiikommittén och departementalkommittéerna ägnat denna fråga, fortskridit så långt, att ett gemensamt förslag i ämnet var i det närmaste utarbetadt, tillät jag mig, i samråd med cheferna för justitie- och finansdepartementen, under sistlidne oktober månad anmoda ordförandena i de båda kommittéerna att medverka till, att det förslag med afseende å de sociala ärendenas förläggning och handläggning inom den högsta förvaltningen, som kommittéerna kunde komma att uppgöra, blefve, där så ske kunde, utan samband med fullgörande af kommittéernas uppdrag i öfrigt, afgifvet till Eders Kungl. Maj:t. Med anledning häraf hafva kommittéerna den 18 nästlidne november afgifvit utlåtande och förslag om upprättandet inom ett omorganiseradt civildepartement af en afdelning för sociala ärenden (socialstyrelsen) m. m., hvilket jag härmed får för Eders Kungl. Maj:t anmäla».

Sedan redogörelse för förslagens innehåll blifvit lämnad, anförde föredragande departementschefen vidare:

»Kommittéernas förevarande organisationsförslag, som afser att tillskapa en i görligaste mån enhetlig och med största sakkunskap i de olika frågorna utrustad socialförvaltning, förlagd till och som en särskild afdelning inför lifvad med ett omorganiseradt civildepartement, ingår såsom ett led i departementalkommittéernas plan till omgestaltning af statsdepartementen medelst, bland annat, inflyttning i desamma af flertalet utaf de större centrala verken.

Departementalkommittéernas berörda plan och förslag föreligga emellertid icke i utarbetadt och afslutadt skick. Tidigast år 1913 läres förslaget i sin helhet kunna föreläggas Riksdagen. Och som åtskilliga grundlagsänd-

ringar äro därmed förbundna, kan reformen, under antagande att grundlagsändringarna blifva preliminärt godkända under nu instundande riksdagsperiod, slutligt behandlas först af 1915 års Riksdag samt därmed sannolikt först 1916 träda i verket.

Det måste uppenbarligen vara mindre lämpligt, om ens möjligt, att redan nu och innan departementalkommitterades förslag i sin helhet afgifvits, till slutlig behandling upptaga kommittéernas föreliggande förslag till en socialafdelning. Å andra sidan är det, enligt min mening, synnerligen angeläget att en enhetlig handläggning af de sociala ärendena snarast möjligt kommer till stånd. Riksdagen har redan år 1907 anhållit, att Eders Kungl. Maj:t ville taga under ompröfning frågan om sociala regeringsärendens sammanförande under ett och samma departement. Den splittring mellan olika förvaltningsgrenar och den ofta mindre följdriktiga och lämpliga förläggning i den högsta förvaltningen, som råder med afseende å de sociala ärendena, medför också många olägenheter och svårigheter. Det nödiga sambandet mellan de olika frågorna kan lätteligen förloras. Den målmedvetna sträfvan, som fordras för hvarje framgångsrikt ingripande på det sociala området, kan näppeligen heller vinnas under den ärendessplittring, som för närvarande råder. Genom de sociala ärendenas sammanförande i så stor utsträckning som möjligt till gemensam, enhetlig handläggning skall utan tvifvel statens verksamhet för de olika sociala spörsmålen lösning blifva mer initiativrik och framsynt, mera följdriktig och fruktbringande. Beaktas bör dessutom, att med all sannolikhet många och viktiga åtgärder och reformer på det sociala området under de allra närmaste åren torde vara att emotse från statsmakternas sida. Jag erinrar därvidlag endast om arbetarskyddslagstiftningen, socialförsäkringsfrågorna (moderskapsförsäkringen, olycksfallsförsäkringen, ålderdoms- och invaliditetsförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen, sjukförsäkringens utveckling etc.), bostads-, lefnadskostnads-, fattigvårds-, emigrations- och nykterhetsfrågorna, frågorna om förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare, om arbetsförmedlingens utveckling o. s. v. Under sådana förhållanden måste det vara i hög grad önskvärdt, att ledningen af och ansvaret för dessa ärendens omsorgsfulla utredning och framförande kommer att, så långt möjligt är, hvila på en och samme departementschef, samt att honom beredes tillgång till för ändamålet erforderlig förvaltningspersonal, som besitter nödig sakkunskap i och öfverblick öfver de olika frågorna. För vinnande af möjlighet till en ändamålsenlig förläggning och organisation af de nya sociala förvaltningsuppgifter, som möta i och med de förutsedda åtgärdernas och reformernas genomförande, är det utan tvifvel också af betydelse, att det organ, som skapas för de redan nu på den högsta centralförvaltningen ankommande sociala förvaltningsuppgif-

terna, blir så anordnad, att det är färdigt att mottaga de år efter år nyttkommande förvaltningsuppgifterna. Dessa skulle eljes, därest med upprättandet af en särskild socialförvaltning ännu några år komme att anstå, få anförtros åt olika, på dessa områden mindre sakkunniga myndigheter eller ock föranleda upprättande af nya, fristående förvaltningsorgan, till afgjort men för uppgifternas vederbörliga tillgodoseende och sammanhållande samt säkerligen äfven ur kostnadssynpunkt.

Genom framläggandet af departementalkommitterades och kommerskollegiikommitténs förevarande förslag synes material föreligga för skapande af en enhetlig förläggning och en sakkunnig beredning af flertalet sociala frågor, utan att därmed vare sig rubbning sker i den nuvarande allmänna förvaltningsorganisationen eller den framtida pröfningen och genomförandet af departementalkommitterades reformförslag i någon mån föregripes. Kommittéernas ifrågavarande förslag till en socialafdelnings upprättande behöfver emellertid undergå en bearbetning, åsyftande att, i stället för den af kommittéerna föreslagna departementsafdelningen, inrätta ett under civildepartementet förlagdt centralt ämbetsverk, socialstyrelsen. Hela organisationen af detta verk bör så anordnas att, om departementalkommitterades förslag till åtskilliga centrala verks inflyttande i departementen vid slutlig pröfning vinner afseende, verket kan omedelbart förenas med vederbörande departement. I likhet med några andra under de senare åren upprättade nya verk, försäkringsinspektionen, bankspektionen och kontrollstyrelsen, synes äfven den nya socialstyrelsen böra ställas i möjligast nära samband med departementet. Sålunda skulle denna styrelse visserligen å ena sidan komma att utöfva fullt själfständig förvaltningsverksamhet i ärenden fallande inom dess område, men å andra sidan dess chef och öfriga sakkunniga tjänstemän få till uttryckligt åliggande att inom civildepartementet biträda med sociala rege- ringsärendens beredning till underdånig föredragning, uppsättning af expeditioner i sådana ärenden o. s. v., allt i enlighet med de föreskrifter, som häruti kunna vara meddelade. Alla de fördelar, som stå att vinna med departementalkommitterades förslag om centrala verks inflyttande såsom departementsafdelningar i vederbörande departement, ernås visserligen icke med nu antydda anordning; men anordningen medför flere obestridliga fördelar och nödvändiggör ingen ökning af civildepartementets byråpersonal och departementschefen erhåller i allt fall den direkta tillgång till sakkunnigt biträde uti de sociala ärendenas handläggning, som han hittills saknat.

I sammanhang med den öfverflyttning af ärenden till civildepartementet, som blefve en följd af den nya socialstyrelsens inrättande, torde böra öfvervägas, huruvida och i hvad omfattning en utflyttning af andra ärendes-

grupper från civildepartementet till andra departement må kunna samtidigt härmed äga rum.

Flertalet sociala förvaltningsärenden äro för närvarande antingen direkt tillagda kommerskollegium eller ock till sin natur att hänföra till dess förvaltningsområde. Dessa ärenden hafva redan nått och tendera allt mera att nå en betydande omfattning, samtidigt med att kollegii uppgifter på dess ursprungliga arbetsområden visat stark tendens att tillväxa. Också påkallas för närvarande vissa utvidgningar och omändringar af den nuvarande, allt annat än tillfredsställande, men af förhållandena nödvändiggjorda organisationen af vissa kollegii afdelningar. I sådant hänseende vill jag särskildt erinra om den för arbetarskyddsärendena erforderliga yrkesinspektionsbyrån samt den för moderskapsförsäkringens genomförande — en fråga, som torde kunna föreläggas nästa års Riksdag — behöfliga förstärkningen af personalen å sjukkassebyrån, äfvensom därom att jämväl med afseende å näringsstatistiken och industriärendena förslag till utvidgningar lära komma att föreläggas 1912 års Riksdag. Under sådana förhållanden vill det synas i hög grad ändamålsenligt, att kommerskollegii nuvarande alltför stora och olikartade arbetsuppgifter oförtöfvadt fördelas på tvänne ämbetsmyndigheter.

Därvid läser det naturligaste vara, att alla de kollegium nu tillhörande sociala ärendena fränskiljas och öfverföras till den nya socialförvaltningen, medan kommerskollegium därefter, såsom tidigare varit fallet, får till enbar uppgift att vara centralorgan för näringsförvaltningen, en uppgift, som med hvarje år torde ställa allt större kraf på kollegium. Den nu antydda uppdelningen af kommerskollegii nuvarande arbetsområde har också förordats af kommerskollegiikommittén, hvilken uttalat, att bland de ärenden, som för närvarande helt eller delvis tillhöra kommerskollegii ämbetsförvaltning och hvilka, ehuru de visserligen beröra näringarnas intressen, enligt kommerskollegiikommitténs åsikt icke böra bibehållas inom ett omorganiseradt kommerskollegium, vare sig detta skulle komma att ingå såsom en särskild departementsafdelning inom ett nyinrättadt departement för handel, industri och sjöfart eller till äfventyrs förblifva ett centralt ämbetsverk, utgöres den största och viktigaste gruppen af de sociala frågorna.

Till den nya socialstyrelsen synes således, i anslutning till de båda kommittéernas förevarande förslag, kunna öfverföras samtliga kommerskollegium nu tillhörande rent eller till hufvudsaklig del sociala ärenden, möjligen med något enstaka undantag. Med kommittéerna är jag också ense däri, att kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik med tillhörande organ bör sammanhållas i sin nuvarande omfattning och blifva själfva kärnan i den nya förvaltning, som påkallas för sociala ärenden. Jag ansluter mig äfvenledes till kommittéernas uppfattning, att till en enhetlig socialförvaltning böra

förläggas ärenden angående 1) förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare; 2) arbetsmarknaden o. d.; 3) arbetarskydd och arbetets reglementering; 4) allmän fattigvård m. m.; 5) föreningsväsen, nykterhetsverksamhet m. m.; 6) bostadsväsen m. m.; 7) socialförsäkring samt 8) sociala frågor i öfrigt, som icke tillhöra annat ämbetsverk -- i den mån dessa ärenden nu äro eller framdeles blifva föremål för handläggning inom den högsta statsförvaltningen såsom enbart eller till hufvudsaklig del sociala frågor. Det vill ock synas, som om åtminstone flertalet af dessa frågor skulle kunna redan från början tilläggas den nya socialstyrelsen.

Till sist vill jag erinra därom, att inrättandet af en socialstyrelse, byggd på de båda kommittéernas förslag, möjliggör, att en slutlig och definitiv löuereglering kan beredas åtminstone en del af den kommerskollegii personal, som komme att öfverflyttas till den nya socialstyrelsen. För denna personal som, med undantag af byråchefen för det arbetsstatistiska arbetet, alljämt är uppförd allenast å extra stat, har i och med det här föreliggande kommittébetänkandet den anbefallda utredningen om ny lönestat blifvit verkställd. Klart och uppenbart är, att ett verk eller en afdelning för de sociala ärendena är påkallad af ett stadigvarande behof. Personalen i den nya socialstyrelsen bör därför också, i viss omfattning, sättas på ordinarie stat, dock under villkor och bestämmelser, som ej förhindra eller försvåra öfvergången till hvilken som helst annan organisation af den sociala förvaltningen. Kostnaden för socialstyrelsens inrättande synes kunna hållas inom siffror, som icke i någon mån kunna verka afskräckande.

Den bearbetning af de båda kommittéernas förslag till en socialstyrelse, hvarom jag här väcker förslag, synes böra ske inom civildepartementet och under departementschefens ledning närmast anförtros åt en enda, sakkunnig person. Vid det förhållande, att ingen arbetarrepresentant deltagit i kommittéernas arbeten, därvid åter arbetsgifvarsidan varit mångsidigt företrädd, torde det dock vara lämpligt, att någon eller några representanter för arbetarintresset tillkallas för att beredas tillfälle att redan på utredningsstadiet få framföra sina speciella synpunkter på den föreliggande organisationsfrågan. Likaledes torde det vara erforderligt att, för den närmare utredningen af frågan om arbetarskyddsärendenas handläggning inom den nya förvaltningsorganisationen, under antagande att förslag till ny lag om arbetarskydd år 1912 blir genomfördt, en på detta område speciellt sakkunnig under arbetets gång kan tillkallas för meddelande af erforderliga upplysningar. Till äfventyrs kan det under fortgången af arbetet befinnas behöfligt att äfven på något annat specialområde anlita person med särskild sakkunskap.

Ifrågavarande utredningsarbete synes kunna och böra bedrivas med den skyndsamhet, att det redan ungefär vid utgången af nästinstundande januari

månad kan vara fullbordadt. Öfver det förslag till upprättande, i nära anslutning till civildepartementet, af en särskild socialstyrelse, som i anledning af nu påkallad utredning kan komma till stånd, skulle härefter vederbörande myndigheter skyndsamt höras. Det är min förhoppning att, för så vidt förslaget befinnes lämpligt, kunna föreslå aflåtande af proposition i ämnet till 1912 års Riksdag, hvarmed den nya socialstyrelsen skulle kunna träda i verksamhet från och med år 1913. För möjliggörande häraf kommer jag att vid framläggande af statsverkspropositionen för 6:te hufvudtiteln för år 1913 föreslå uppförande af ungefärligt anslag för ändamålet.

Under återopande af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes förordna byråchefen i kommerskollegium, filosofie doktorn *Gustaf Henning Elmquist* att inom civildepartementet biträda med ifrågavarande utredning angående inrättande under civildepartementet af en särskild socialstyrelse med hvad därmed sammanhänger, äfvensom bemyndiga mig att under utredningens gång tillkalla högst två arbetarrepresentanter samt högst två andra på särskilda områden sakkunnige för framförande af speciella synpunkter och önskemål med afseende å den föreliggande organisationsfrågan. Slutligen hemställer jag, att utdrag af statsrådsprotokollet i detta ärende måtte öfverlämnas till de sakkunnige».

Till hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet
Gustaf Alve.

Det sålunda anbefallda utredningsarbetet inom civildepartementet påbörjades omedelbart af den utaf Kungl. Maj:t särskildt förordnade sakkunnige; och har departementschefen, jämlikt ofvanberörda nädiga bemyndigande, till deltagande i arbetet tillkallat ledamoten af Riksdagens Första Kammare *Ernst Beckman* samt ledamöterna af Riksdagens Andra Kammare *Herman Lindqvist* och *Värner Rydén* äfvensom byråingenjören *J. A. E. Molin* såsom på särskilda områden sakkunnige. Sedan arbetet nu blifvit slutfördt, föreligger som resultat af detsamma följande

Promemoria
angående upprättande af en
Socialstyrelse
under civildepartementet.

Uti departementschefens anförande till statsrådsprotokollet den 30 december 1911 hafva hufvudlinjerna för förevarande utredningsarbete blifvit angifna. Sedan en omsorgsfull och utförlig utredning om behovet och ändamålsenligheten af de sociala ärendenas sammanförande i görligaste omfattning till ett och samma departement och uti en enhetlig förvaltningsorganisation numera föreligger i kommerskollegiukommitténs och departementalkommittéernas gemensamma betänkande den 18 november 1911, läser en ytterligare utredning i sådant afseende för frågans framförande till afgörande näppeligen vara af nöden. En nödvändig förutsättning för den nya förvaltningsorganisationen, sådan den af kommittéerna blifvit föreslagen, är emellertid, att de förslag till en ändrad fördelning af ärendena mellan och omorganisation af statsdepartementen, som departementalkommittéerna förmält sig ämna framlägga, komma till utförande. Denna lösning kan dock, enligt hvad departementschefen erinrat, först ske efter åtskilliga års förlopp, under hvilken tidsperiod dock många och viktiga nya åtgärder och reformer på det sociala området måste framföras, hvilka för sin ändamålsenliga lösning kräfvat en ändrad och förstärkt organisation inom statsförvaltningen. Under sådana förhållanden har det befunnits i hög grad angeläget att få det föreliggande kommittéförslaget till en socialstyrelse omarbetadt till att afse ett omedelbart sammanförande — i enlighet med den centrala statsförvaltningens nuvarande allmänna anordning — af de sociala ärendena till en enhetlig förvaltningsorganisation under ett och samma departement.

I departementschefens återopade yttrande till statsrådsprotokollet har redan tydligt påvisats, att detta bör kunna ske utan något föregripande af den framtida pröfningen och afgörandet beträffande de väntade förslagen till departementalreform m. m. och utan rubbning i den nuvarande allmänna förvaltningsorganisationen, men likväl medföra en icke oväsentlig del af de med dessa förslag åsyftade fördelarna. Sålunda har framhållits, hurusom de båda kommittéernas förslag till socialstyrelse bör kunna så omarbetas, att socialstyrelsen erhåller karaktären af ett centralt ämbetsverk af ungefär samma

typ som vissa under de senare åren upprättade nya ämbetsverk hvilka utöfva fullt själfständig förvaltningsverksamhet och hvilkas chefer eller öfriga sakkunnige tjänstemän tillika hafva till uttryckligt åliggande att inom vederbörande departement biträda med regeringsärendens beredning till underdånig föredragning o. s. v.

Ett ytterligare, ej mindre viktigt skäl har af departementschefen anförts för ett omedelbart vidtagande af den nu ifrågasatta anordningen. Utan afvaktan på den slutliga omorganisationen af kommerskollegium måste nämligen redan till år 1913 vidtagas betydande utvidgningar och omändringar af vissa afdelningar inom detta ämbetsverk för mötande af nya eller vidgade uppgifter på såväl näringsförvaltningens som socialförvaltningens område. Äfven under de närmast följande åren torde en ytterligare utvidgning af kollegii uppgifter, icke minst på näringsförvaltningens område, vara att emotse. Denna ständiga tillväxt af kommerskollegii redan nu alltför omfattande och olikartade uppgifter måste ovillkorligen påkalla deras uppdelning på *tvänne* ämbetsmyndigheter, en för näringsförvaltningen och en för socialförvaltningen. En sådan uppdelning har ock enhälligt af kommerskollegiikommittén förordats böra ske, kanske framför allt i näringarnas intresse, äfven om departementalreformen icke kommer till utförande och kommerskollegium såhunda äfven för framtiden skulle komma att bibehållas såsom ett fristående centralt ämbetsverk. Vid sådant förhållande och då i alla händelser redan under innevarande år betydande utvidgningar af kommerskollegium såsom centralorgan för näringsförvaltningen måste genomföras, samtidigt som för socialförvaltningen liknande utvidgningar äro att emotse, vore det uppenbarligen mindre välbetänkt att ytterligare undanskjuta den tudelning af kommerskollegii uppgifter, som med livarje år visat sig allt mera nödvändig.

Uti sitt anförande till statsrådsprotokollet har departementschefen vidare under åberopande af de båda kommittéernas förslag påpekat, hurusom till den ifrågasatta nya socialstyrelsen redan nu borde kunna öfverföras samtliga till kommerskollegium för närvarande hörande, rent eller till hufvudsaklig del sociala ärenden, möjligen på något enstaka undantag när, liksom ock att kollegii afdelning för arbetsstatistik borde blifva själfva kärnan i den nya myndigheten. Departementschefen har ock ansett böra utredas, huruvida icke flertalet af de frågor i öfrigt, som kommittéerna förordat förlagda till den af dem föreslagna enhetliga socialförvaltningen, kunde omedelbart öfverlämnas åt en socialstyrelse. Slutligen har framhållits, dels nödvändigheten af, att socialstyrelsen blir så anordnad, att den är färdig att mottaga de år efter år för den högsta förvaltningen nytillkommande sociala uppgifterna — ett skäl för dess tillskapande redan nu, hvilket enbart för sig synes vara afgörande — dels ock önskvärdheten af en slutlig och definitiv lönereglering för

åtminstone en del af personalen på förevarande förvaltningsområde. I sistnämnda afseende har tillika erinrats, att därmed måste förenas sådana villkor och bestämmelser, att öfvergång till annan organisation för den sociala förvaltningen icke förhindras eller försvåras.

I enlighet med de sålunda af departementschefen meddelade anvisningarna har det föreliggande förslaget blifvit utarbetadt, därvid ock hänsyn tagits till de af de tillkallade särskilde sakkunnige framförda synpunkter och önskningsmål.

För öfrigt är förslaget helt naturligt byggdt på och ansluter sig så långt möjligt till den af kommerskollegiikommittén och departementalkommittéerna uti deras gemensamma betänkande den 18 november 1911 framlagda utredning och förslag angående upprättandet af en socialstyrelse. De väsentligaste afvikelser, som föreslås, afse sålunda hufvudsakligen *dels* vissa begränsningar uti omfattningen af de ärenden och uppgifter, som omedelbart skulle tilläggas socialstyrelsen, och *dels* vissa förändringar i dennas organisation och arbetssätt, åsyftande att möjliggöra dess upprättande redan nu samt inpassande uti det nuvarande förvaltningssystemet.

I och för en blifvande regeringsproposition om upprättande af en socialstyrelse synes någon vidare utredning icke erfordras i de delar, som behandlas uti de af de båda kommittéerna under hufvudrubriken *inledning och historik* (sid. 31—58) meddelade tämligen utförliga framställningarna af »*socialpolitikens allmänna uppgifter*» (kap. 1; sid. 31—36), »*viktigare sociala frågor och statsförvaltningsärendens uppkomst och nuvarande läge i Sverige*» (kap. 2; sid. 37—51) och »*frågan om enhetlig socialförvaltning inför Riksdagen*» (kap. 3; sid. 52—58).

Kommittéernas därefter följande systematiska redogörelse för »*de sociala ärendena inom statsförvaltningen i vissa främmande länder*» (kap. 4; sid. 59—75) torde likaledes få anses vara för ändamålet tillräckligt omfattande och detaljerad.

Efter de anförda kapitlen följer de båda kommittéernas hufvudframställning, sammanförd under hufvudrubriken: *III. förslag till enhetlig socialförvaltning i Sverige*. Till en början meddelas här uti ett gemensamt kapitel (kap. 5; sid. 76—81) dels den hufvudsakliga motiveringen af *behovet af en enhetlig socialförvaltning* och dels principerna för *dess allmänna omfattning*. Emot hvad kommittéerna anført i förstberörda hänseende synes icke något vara att erinra, ehuru visserligen det önskningsmål de uppställt — på anförda

skäl och under hänvisning till hvad med afseende å denna angelägenhet förekommit inom Riksdagen — nämligen »att de sociala ärendena böra i största möjliga och lämpliga omfattning sammanföras under enhetlig förvaltning i ett statsdepartement», under nuvarande förhållanden endast i viss mån kan realiseras, nämligen därigenom att de sociala ärendena i största möjliga och lämpliga omfattning sammanföras till ett departement och *en i närmaste anslutning till detsamma anordnad förvaltning för sociala ärenden (socialstyrelsen).*

Att genom en sådan anordning i alla händelser afsevärda fördelar äro att vinna har redan af departementschefen påvisats, under förutsättning att den organisation, som han tänkt sig och hvartill i det följande ett detaljeradt förslag framläggas, kommer till utförande.

Socialförvaltningens allmänna omfattning.

Principerna för en dylik socialförvaltnings *allmänna omfattning* synas äfven under nuvarande förhållanden böra blifva i hufvudsak desamma, som de båda kommittéerna på angifna skäl (sid. 77 och 78) följt vid utarbetandet af sitt förslag, nämligen att *»till den enhetliga socialförvaltningen»* — d. v. s. nu vederbörande departement och, i regel, det underordnade speciella ämbetsverket — *»endast böra förläggas sådana ärenden af social natur eller innebörd, mellan hvilka ett verkligt samband kan uppvisas, eller där, med deras förläggande tillsammans med andra sociala ärenden, en sakkunnigare behandling och ett bättre tillgodoseende af dem än eljes kan förväntas».* Samma principer hafva ock varit vägledande för den i det följande verkställda undersökningen om hvilka ärenden redan nu böra hänföras till socialförvaltningen; den nuvarande allmänna förvaltningsorganisationen har dock i vissa fall lagt hinder i vägen för deras fullföljande i samma utsträckning som i de båda kommittéernas förslag varit möjligt.

I detta sammanhang hafva kommittéerna bland annat äfven framhållit, att kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik i själfva verket utgör en första och icke så obetydlig början till en mera enhetlig socialförvaltningsorganisation, att den koncentrerung af de sociala ärendena inom statsförvaltningen, om ock i ofullkomlig mån, som redan ägt rum kring den officiella arbetsstatistiken, bör vidmakthållas och ytterligare fullföljas, samt att följaktligen, såsom redan i departementschefens åberopade anförande blifvit framhållet, *kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik* med tillhörande organ, hvilken afdelning enligt de båda kommittéernas mening bör lösbrutas från kommerskollegium, *måste sammanhållas i sin nuvarande omfattning och blifva kärnan i den nya förvaltning, som påkallas för sociala ärenden.* En sådan anordning synes äfven under nuvarande förhållanden bestämdt vara att förordas liksom äfven att, såsom kommittéerna hemställt, enligt ofvannämnda allmänna principer dit öfverflyttas en del för närvarande på olika håll för-

lagda ärenden samt att dit kunna hänföras tid efter annan uppkommande nya sociala förvaltningsärenden.

I enlighet med sin uppfattning om arbetsstatistikens betydelse och intima samband med socialförvaltningen hafva de båda kommittéerna äfven bestämdt förordat, att detta samband ytterligare stärkes och utvecklas, så att *hela socialstatistiken*, d. v. s. statistiken på *alla* de områden, hvilka tilläggas den sociala förvaltningen, på lämpligt sätt *inorganiserar uti denna förvaltning*. (De närmare motiven för detta yrkande återfinnas å sid. 80—81 i kommittébetänkandet.) Uti den utsträckning, så lämpligen kan ske, synes denna anordning ock böra komma till utförande omedelbart vid socialstyrelsens inrättande.

Däremot torde det andra af de båda kommittéerna i detta sammanhang på den sociala förvaltningen uppställda mera principiella krafvet, nämligen att *lagstiftningen å alla de områden, som tillhöra den sociala förvaltningens verksamhet, bör förläggas till denna förvaltning*, äfven där denna lagstiftning är af civillags natur (på vissa angifna undantag när), icke under nuvarande förhållanden kunna genomföras i samma utsträckning, som blir möjligt och naturligt, om och när kommittéernas förslag i sin helhet blir en verklighet. Visserligen bör vid den nu ifrågasatta anordningens genomförande — såsom för öfrigt redan skett genom de ändringar i 1900 års departementalstadga, som vidtagits genom kungl. kungörelsen den 30 januari 1903 — vederbörande fackdepartement tilläggas en del af den speciella sociallagstiftningen, äfven där denna är af civillags natur och sålunda enligt nu gällande bestämmelser närmast är att hänföra till justitiedepartementet. Visserligen bör ock den ifrågasatta nya socialstyrelsens sakkunniga personal tagas i anspråk för de förberedande utredningar och studier, som kunna erfordras för det egentliga lagstiftningsarbetet på dessa områden, liksom ock socialstyrelsens utlåtanden öfver sådana lagförslag, vare sig de utarbetats inom civildepartementet eller justitiedepartementet, gifvetvis alltid böra inhämtas. För den framtida anordningen i detta afseende, hvarigenom den hufvudsakligaste delen af detta lagstiftningsarbete skulle tillkomma vederbörande fackdepartement, är dock naturligen upprättandet af ett särskildt departementskansli med af departementalkommitterade angifna arbetskrafter och uppgifter en viktig förutsättning. Och då för närvarande icke föreslås någon förstärkning af arbetskrafterna inom civildepartementet i sådant afseende, samt det ej heller syns påkalladt att i detta syfte föreslå någon ökning af socialstyrelsens personal med speciellt juridisk kompetens utöfver den, som för styrelsens verksamhet oundgängligen är af nöden, lär en så långt gående öfverflyttning af sociallagstiftningen till civildepartementet, som de båda kommittéernas förslag inne-

bär, icke vara tillräddig. Skulle en sådan öfverflyttning i alla händelser redan nu pröfvas ändamålsenlig, lärer däraf böra föranledas tillkallandet af en speciellt juridisk sakkunnig för utarbetandet af viktigare lagförslag i sådana fall, då erforderlig sådan kunskap icke finnes att tillgå inom civildepartementet eller socialstyrelsen. Nödig medverkan af inom den sistnämnda befintlig, uti de speciella sociala frågorna sakkunnig personal bör dock, som nämndt, äfven vid sådant lagstiftningsarbete alltid anlitas.

Socialförvaltningens ärendesgrupper.

Socialförvaltningens ärendesgrupper.

Den verkställda detaljgranskningen af de båda kommittéernas utredning och förslag rörande de ärendesgrupper, hvilka syntes dem böra vara att hänföra till en enhetlig socialförvaltningsorganisation — *socialförvaltningens ärendesgrupper m. m.* (kommittébetänkandet kap. 6; sid. 82—147) — har gifvit vid handen, att äfven till den nu tills vidare ifrågasatta organisationen af denna förvaltning den hufvudsakligaste delen af dessa ärenden omedelbart bör öfverföras, resp. i densamma inorganiseras, för så vidt den högsta förvaltningen kan anses hafva funktioner att fylla beträffande dessa ärenden. Äfven om detta sålunda i regel synes kunna och böra ske, lära dock, såsom redan inledningsvis antydts, vissa af dessa ärenden, helt eller delvis, *vare sig* böra alldeles falla utanför den tilltänkta socialförvaltningen — d. v. s. både civildepartementet och socialstyrelsen — *eller* visserligen böra tillhöra civildepartementet men icke socialstyrelsen i vidare mån än att, där så befinnes erforderligt, dess utlåtande i visst fall kan inhämtas eller någon dess tjänsteman anlitas för ärendes beredning till underdånig föredragning, *eller ock* slutligen fortfarande som hittills böra tillhöra annat departements handläggning, ehuru visserligen socialstyrelsens utredningar och utlåtanden i frågan böra i förekommande fall påkallas och ärendesgruppen sålunda åtminstone delvis anses tillhöra dess område.

I den följande redogörelsen för de resultat, granskningen i nu berörda afseenden gifvit, har det syntes lämpligast att följa de hufvudgrupper, hvari kommittéerna sammanfört ärendena, nämligen a) *arbetarfrågorna i allmänhet*, b) *arbetarskyddet m. m.*, c) *social-(arbetar-)försäkringen*. d) *öfriga sociala frågor* samt e) *social upplysning och representation*.

Därvid har det emellertid icke syntes vara af nöden att återgifva den i kommittébetänkandet lämnade utförliga framställningen beträffande hvarje speciell grupp af sociala förvaltningsärenden, dess utvecklingshistoria, innebörd, omfattning och nuvarande handläggning, kommittéutredningar på resp. områden, som ännu icke föranledt slutlig åtgärd eller blifvit afslutade o. s. v.,

i andra fall än där avvikelser ansetts nu höra ske från de båda kommittéernas förslag eller där ett sådant återgifvande eljes för sammanhangets skull befunnits vara behöfligt.

a) *Arbetsfrågor i allmänhet.*

Bland de till denna grupp hänförliga ärenden möta främst frågor rörande *förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare*, d. v. s. frågor angående *arbetsaftal* och *kollektivaftal*, *arbetskonflikter*, *medling* och *skiljedom i arbetstvister*, *fackliga organisationer* o. s. v. Att dessa ärenden afgjort äro att betrakta som sociala frågor, torde numera vara tämligen oomtvistligt. På grund af bestämmelsen i gällande departementalstadga, att ärenden rörande sociala frågor tillkomma civildepartementet, hafva också nu nämnda ärenden i allmänhet ansetts tillhöra detta departement, äfven om lagstiftningsfrågor på området, då de varit af civillags natur eller afsett domstolsväsendet, närmast handlagts inom justitiedepartementet. På civilministerns föredragning har sålunda tillkommit 1906 års lag om medling i arbetstvister (regeringsärenden enligt nämnda lag handläggas jämväl inom civildepartementet), på hans föredragning tillsattes och upplöstes likaledes 1907 års aftalskommitté o. s. v. Däremot framfördes som bekant förslagen till s. k. aftalslagar m. m. åren 1910 och 1911 af justitieministern. Då under de senare åren ett ingripande från regeringens sida för biläggande af arbetstvister af särdeles omfattande eller säregen natur allt oftare befunnits erforderligt, har detta närmast ansetts tillkomma civilministern, hvilken ock ofta nog enligt träffade kollektivaftal eller eljes på begäran af tvistande parter utsett särskild skiljedomare, förlikningsman eller förlikningskommission. Alla hit hörande förvaltningsärenden — utlåtanden, statistik och öfriga utredningar, ärenden enligt 1906 års lag (statens förlikningsmän för medling i arbetstvister) o. s. v. — höra nu, vare sig enligt uttryckliga bestämmelser eller på grund af sin natur, till kommerskollegium och närmast dess afdelning för arbetsstatistik. Äfven nämnda verks och afdelnings chefer hafva understundom annodats att utse ordförande i förliknings- eller skiljenämnder — en allt vanligare bestämmelse i träffade kollektivaftal är likväl, att detta val skall ske af statens förlikningsman i vederbörande distrikt. Som bekant har ock den arbetsstatistiska afdelnings chef under en följd af år i stor utsträckning fungerat som ordförande i permanenta eller tillfälliga förliknings- och skiljenämnder, en funktion, som under de senare åren äfven fyllts af andra tjänstemän vid afdelningen.

Förhållandet
mellan ar-
betsgivare
och arbetare.

Civilministern och en blifvande socialstyrelse måste uppenbarligen allt framgent ägna synnerlig uppmärksamhet åt direkta och indirekta åtgärder för främjande af ett godt förhållande mellan arbetsgifvare och arbetare, åt arbetsfredens bevarande eller återställande, där öppen strid utbrutit etc. Den närmaste uppgiften i sistnämnda afseende bör visserligen fortfarande åligga förlikningsmannainstitutionen. Men bortsett från det stöd, som kan och bör gifvas förlikningsmännen från den sakkunniga centralmyndighetens och civilministerns sida, lära äfven framdeles fall komma att inträffa, då civilministern direkt, eller genom socialstyrelsen, måste ingripa eller medverka till större arbetskonflikters biläggande. Genom socialstyrelsens alltjämt fortgående utrednings- och observationsarbete på dessa områden — genom statistik och andra utredningar, studier af och redogörelser för den utländska lagstiftningen o. s. v. — böra ock nödiga förarbeten verkställas för blifvande lagstiftningsåtgärder i Sverige, då sådana kunna finnas behöfliga och tiden kan vara mogen för deras genomförande.

Af det nu anförda torde tydligt framgå att, vid den här ifrågasatta anordningens genomförande, alla till denna grupp hänförliga ärenden, som nu äro eller framdeles kunna blifva föremål för lagstiftning eller annan handläggning inom den högsta statsförvaltningen, i regel böra tilläggas civildepartementet och den nya socialstyrelsen. Likväl bör, i förekommande fall, dylikt ärende beredas i samråd med chefen för justitiedepartementet (jfr motsvarande föreskrift i gällande departementalstadga), resp. cheferna för finans- (handels-) och jordbruksdepartementen. Därjämte böra ock, på sätt de båda kommittéerna föreslagit, redan nu träffas sådana anordningar, att vid viktigare dylikt ärendes handläggning inom socialstyrelsen alltid kommer att närvara en representant från näringsförvaltningen (kommerskollegium) för bevakande af intressen, som falla under dess verksamhet (jfr sid. 18 i det följande).

I öfrigt är naturligtvis gifvet, att de regler, som jämlikt kungl. kungörelsen den 16 februari 1900 äro meddelade för gemensam handläggning och afgörande af ärenden tillhörande två eller flera verk, äfven böra komma att tillämpas för socialstyrelsens vidkommande, för hvilken, hvad särskildt denna grupp af ärenden beträffar, närmast torde komma att påkallas dylikt samarbete med kommerskollegium, landbruksstyrelsen m. fl.

Beträffande ärenden rörande det särskilda slag af aftal mellan arbetsgifvare och arbetare, som i stor omfattning förekommer inom sjömansyrket, har af de sakkunnige ifrågasatts, huruvida icke äfven dessa ärenden borde öfverlämnas till den blifvande socialstyrelsen, hvarigenom bättre garantier skulle vinnas för ett behörigt tillgodoseende af sociala synpunkter med afseende å dessa ärenden. Ifrågavarande aftal regleras emellertid af den för yrket gällande speciella lagstiftning, i hvilken de sociala momenten ingå vid sidan

af bestämmelser af teknisk och ekonomisk innebörd. Då dessa sistnämnda bestämmelser äro de ojämförligt hufvudsakliga och på grund af sin natur måste tillhöra näringsförvaltningens (kommerskollegii) handläggning, lära och förekommande spörsmål om aftal inom sjömansyrket (med hänsyn till annat än statistiska uppgifter) i enlighet med de båda kommittéernas förslag tills vidare böra bibehållas hos nämnda förvaltning, som dock vid deras handläggning bör samråda med socialstyrelsen.

(Uppmärksammas bör, att i samband med detta organisationsförslags genomförande sådan ändring måste ske i lagen om medling i arbetstvister den 31 december 1906 och instruktionen för förlikningsmän för medling i arbetstvister af samma dag, att kommerskollegium däri tillagda funktioner öfverflyttas på socialstyrelsen.)

Öfriga arbetarfrågor af allmän art, hvilkas sociala karaktär numera torde vara tydlig och klar, äro de, som de båda kommittéerna sammanfört under den gemensamma rubriken *arbetsmarknaden och dess läge*, nämligen 1) *växlingarna i tillgång och efterfrågan på arbetskraft*, 2) *användandet af utländsk arbetskraft* — de i nära samband därmed stående frågorna om 3) *emigration* och 4) *immigration* behandla kommittéerna i annat sammanhang — 5) *offentlig* och 6) *enskild arbetsförmedling*, 7) *arbetslöshet* o. s. v. samt vidare *arbetsförhållandena i olika afseenden*, t. ex. 8) *arbetstid*, 9) *söndagsarbete*, 10) *arbetslön* och *löneformer*, 11) *kvinn- och barnarbete*, 12) *hemarbete*, 13) *butikers stängningstid* o. s. v.

Arbetsmarknaden och arbetsförhållanden.

Med hänsyn till sjömanshusens betydelsefulla uppgifter på arbetsförmedlingens område samt deras andra funktioner af social innebörd (arbetsaftals ingående o. s. v.) hafva de sakkunnige tagit under öfvervägande frågan om att till socialstyrelsen förlägga den allmänna tillsynen öfver ifrågavarande institutioner. På grund af de redan i det föregående berörda säregna förhållandena inom sjömansyrket har det emellertid befunnits lämpligast att tills vidare bibehålla sjömanshusen och deras verksamhet under näringsförvaltningens ledning, dock med iakttagande att ärenden angående deras sociala uppgifter och särskildt arbetsförmedlingen handläggas i samråd med socialstyrelsen.

Samtidigt som de nyss angifna olika spörsmålen rörande arbetsmarknaden och arbetsförhållandena äro hvarandra mycket närliggande, stå flera af dem tydligen uti ett nära samband med andra till sin karaktär lika uppenbart sociala frågor, hvilka de båda kommittéerna sammanfört under andra hufvudgrupper. Med frågan om arbetslösheten är sålunda nära förbundet det svåra problemet om ett rationellt ordnande af *understöd* vid vissa fall af *arbetslöshet*, hvilken fråga äfven berör *socialförsäkringen*. Och af spörsmålen rörande *arbetsförhållandena* i olika afseenden stå flera i oskiljaktigt, och alla i nära

samband med de frågor, som pläga sammanföras under den gemensamma beteckningen *arbetarskydd*, d. v. s. *yrkesfarelagstiftning* och *yrkesinspektion* (arbetshygien), *olycksfall i arbete* o. s. v. Det sistnämnda spörsmålet åter är på det närmaste förbundet med en af *socialförsäkringens* hufvudgrenar, nämligen *olycksfallsförsäkringen*. Å andra sidan äro flera af dessa frågor nära samhörande med dem, som här ofvan anförts under hufvudrubriken förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare.

För frågorna om förläggningen af ärenden rörande arbetarskydd och socialförsäkring skall i det följande närmare redogöras. Redan i detta sammanhang har det emellertid ansetts vara på sin plats betona, att ett åtskiljande af dessa olika, men sinsemellan nära förbundna ärenden å olika förvaltningsorganisationer, i den mån de ankomma på den högsta förvaltningen, måste medföra afgjorda olägenheter för ärendenas enhetliga, följdriktiga och fullt sakkunniga behandling och därför bör, såvidt möjligt är, undvikas. Då detta kunnat ske uti andra länder än vårt, synes ett allvarligt försök till genomförande af de af de båda kommittéerna nu anvisade åtgärderna i sådan riktning bestämdt vara att förorda.

I alla händelser böra alla de i kommittébetänkandet under rubriken *arbetsmarknaden* (arbetsförhållandena) angifna ärendena sammanföras till den nu ifrågasatta organisationen af socialförvaltningen. Dessa ärenden, som nu äro fördelade mellan civildepartementet och finansdepartementet samt, i den mån de handlagts af kommerskollegium, varit fördelade mellan ämbetsverkets trenne byråer och afdelningen för arbetsstatistik (till den sistnämnda hörer den offentliga arbetsförmedlingen samt de omfattande statistiska utredningarna uti alla dessa olika spörsmål), föreslås sålunda nu uttryckligen blifva tilldelade civildepartementet — dit de redan tidigare och ända till utfärdandet af 1900 års departementalstadga hört — och socialstyrelsen. Civildepartementet synes ock uttryckligen böra få sig tillagd all lagstiftning på dessa områden äfven i den mån den kan afse bestämmelser af civillags natur, hvadan sålunda dylik lagstiftning med afseende å minderårigas och kvinnors arbete, som nu är tilldelad finansdepartementet, bör öfverflyttas till civildepartementet, liksom ock annan dylik lagstiftning på dessa områden (hvilken enligt nu gällande departementalstadga torde få anses tillhöra justitiedepartementet), allt naturligen dock under förutsättning af sådant samarbete mellan civildepartementet och justitiedepartementet, som i nämnda stadga finnes bestämdt. Socialstyrelsens samarbete med andra ämbetsverk och särskildt med näringsförvaltningen (kommerskollegium) måste tydligen äfven med afseende å dessa ärenden blifva lika intimt och fast organiseradt som beträffande ärenden rörande förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare (jfr ofvan sid. 16).

(Äfven i detta sammanhang må erinras om, att vissa författningsändringar blifva erforderliga för att på socialstyrelsen öfverflytta några kommerskollegium nu tillkommande funktioner.)

b) *Arbetarskyddet m. m.*

Redan i det föregående har framhållits såsom helt naturligt att, i enlighet med de båda kommittéernas förslag, till den nu ifrågasatta socialförvaltningen omedelbart förläggas alla ärenden, som af dem upptagits under rubriken *arbetsförhållandena* — om *arbetstid* (natt- och söndagsarbete, hvilotid o. s. v.) och *arbetslön, kvinno- och barnarbete, hemarbete, butikers stängningstid* o. d. — samt att vissa af dessa ärenden tillika falla inom *arbetarskyddets* område och därför böra sammanhållas med öfriga *arbetarskyddsärenden*, d. v. s. angående *skydd mot olycksfall* och *ohälsa i arbetet, reglering af minderårigas och kvinnors användande i arbete, yrkesinspektion* etc. Det vill ock synas, att man näppeligen kan bestrida riktigheten af den mening, hvaråt de båda kommittéerna — med undantag af tvänne ledamöter af kommerskollegiikommittén — med styrka gifvit uttryck, nämligen att man vid en närmare undersökning af arten och innebörden af de olika uppgifter, som tillhopa pläga betecknas såsom arbetarskydd, svårligen skall undgå att finna, att detsamma »måste i sin helhet betecknas som en i eminent grad social omsorg af betydande räckvidd».

Arbetarskydd och yrkesinspektion.

Därmed och med den bindande utredning, kommittéerna presterat, bör frågan om dessa ärendens förläggning vara fullt klargjord. Att, såsom de två reservanterna påyrkat, samtidigt med de sociala ärendenas skiljande från näringsförvaltningen, hos denna allt framgent bibehålla arbetarskyddsärendena, kan uppenbarligen icke vara riktigt. Reservanterna medgifva visserligen, att »de *idéer*, som ligga till grund för arbetarskyddssträfvandena, äro af väsentligen social karaktär». Men då de därefter göra gällande, att »handläggningen af dessa arbetarskyddsärenden förnämligast kräfvver sådan sakkunskap, som i nämnda förvaltning kommer att blifva starkt representerad», hafva de tydligen förbisett de kraf på mångsidig sakkunskap, som måste ställas på dessa ärendens handläggning särskildt inom den högsta statsförvaltningen, och hvilken sakkunskap *icke* i alla delar blir företrädd inom näringsförvaltningen, men däremot, jämte den tekniska, alltid måste förefinnas inom socialförvaltningen. De i och för sig viktiga önskningsmål, som de två reservanterna genom sitt förslag velat vinna, nämligen att å ena sidan tillgodose krafvet på tillräcklig teknisk kompetens hos yrkesinspektionens chefsmyndighet och å den andra — hvilket till äfven tyrs för dem varit hufvudsaken — bereda nödig trygghet för, att »icke arbe-

tarskyddspolitikerna lägger för tunga bördor på industrien», äfvensom slutligen att tillföra näringsförvaltningen i dess helhet »ett ytterligare tillskott af teknisk sakkunskap», böra tydligen tillgodoses på helt andra vägar än de af reservanterna anvisade. Och den garanti för, att de sociala synpunkterna vid arbetarskyddsärendenas handläggning inom näringsförvaltningen, såsom reservanterna göra gällande, i alla händelser skulle vinna fullt beaktande genom etablerandet af ett samarbete med socialförvaltningen, efter de af departementalkommitterade föreslagna grunderna, kan ingalunda anses vara till fylles. En sådan anordning, som att anförtro initiativet och ledningen af en viss ärendegrupp — såsom här arbetarskyddsärendena — till ett annat departement och en annan förvaltningsafdelning, än dit de enligt sin natur rätteligen höra hemma, och nöja sig med att förbehålla denna afdelning att blifva hörd uti viktigare sådana ärenden, *om* och *när* de kunna blifva upptagna af den förstnämnda förvaltningen, vore ock ett bestämdt afsteg från de principer, som måste vara de vägledande för förvaltningsärendenas ändamålsenliga förläggning. Att näringsförvaltningen skulle hafva initiativet och handläggningen af arbetarskyddsärendena sig anförtrodda, kunde i alla händelser ingalunda betecknas som ett tillbörligt tillgodoseende af de i viss mån motsatta intressen, som här stå emot hvarandra.

Det enda af de två reservanterna för sin mening anförda skäl, som synes kunna förtjäna något afseende, är deras framhållande af att, genom arbetarskyddsärendenas bibehållande hos näringsförvaltningen, »inspektionen öfver den allmänna skyddslagstiftningens tillämpning» skulle komma att förläggas till »samma ämbetsverk, som handhar de speciella slagen af inspektion (bergsinspektion, elektrisk inspektion, fartygsinspektion m. fl.)». Men att den personal som handhar denna speciella inspektion — och jämte sin uppgift att i viss mån tillgodose arbetarskyddet har andra utanför socialförvaltningens ram fallande viktiga funktioner att fylla — icke närmast underordnats denna förvaltning utan näringsförvaltningen, dit den på grund af sitt arbetes natur hufvudsakligen hörer hemma, kan och bör icke få tagas till intäkt för ett yrkande på, att den allmänna skyddslagstiftningen och för dess tillämpning afsedd personal förlägges till annan förvaltning än den för dem enda naturliga, nämligen socialförvaltningen. Då nu, af nys angifna och uti de båda kommittéernas betänkande närmare utvecklade skäl, speciallagstiftningen rörande sjöfartsnäringen, bergväsendet och elektriska anläggningar samt rörande eldfarliga oljor och explosiva varor helt naturligt måst bibehållas hos näringsförvaltningen, liksom ock den för dessa författningars efterlefnad erforderliga personalen, med till afsevärd grad andra uppgifter än beträffande arbetarskyddet, måst blifva närmast anknuten till denna, har det eljes fullt naturliga önskningsmålet, att under en och samma förvaltning sammanföra

all personal, som har med arbetarskydd och yrkesinspektion att skaffa, måst uppgifvas. Det önskvärda sambandet mellan all inspektion, som i större eller mindre mån har att tillgodose arbetarnas skyddande, kommer i alla händelser att upprätthållas, om — såsom måste vara lämpligt och äfven kommittéerna föreslagit — socialförvaltningen får till uppgift att »öfvervaka *hela* området för den allmänna skyddslagstiftningen» samt de näringsförvaltningen tillhörande inspektörer på ofvannämnda specialområden sålunda komma att stå i viss, mer eller mindre nära, beröring med socialförvaltningen. Denna bör ock vid handläggningen af viktigare ärenden rörande nu åsyftade specialförfattningar och personal inom näringsförvaltningen (kommerskollegium) beredas samma inflytande, som bör tillkomma detta sistnämnda verk vid behandlingen af arbetarskydds- och vissa andra arbetarfrågor inom socialförvaltningen.

Arbetarskyddsärendenas öfverflyttning — i af kommittéerna angifven omfattning — från finansdepartementet och kommerskollegium till civildepartementet och den till detsamma anknutna nya socialstyrelsen torde sålunda få anses vara en anordning, om hvares ändamålsenlighet ej kan råda någon tvekan.

Enligt de båda kommittéernas enhälliga mening kunna de sociala ärendena icke ens i den omfattning, hvori de nu tillhöra kommerskollegium, bibehållas hos detsamma. Kommittéerna hafva icke heller funnit tillräddigt, att åt den enhetliga socialförvaltning, hvares upprättande de lika enhälligt (med ofvan nämnda undantag beträffande yrkesinspektionsärendena) ansett sig böra förordna, beredes plats vid näringsförvaltningens sida inom ett och samma departement, enär därigenom, enligt hvad kommittéerna på ett öfvertygande sätt påvisat, såväl de sociala ärendena som äfven, och kanske i högre grad, näringsarnas intressen skulle komma att lida. Under sådana förhållanden lärer ingen annan utväg återstå än att skilja dessa ärenden åt och förlägga dem till olika departement och skilda förvaltningsorgan. På grund af de många beröringspunkter dessa ärenden hafva, måste emellertid det största möjliga samband dem emellan upprätthållas, hvilket ock bör kunna ernås på de vägar, de båda kommittéerna anvisat.

Sålunda bör, vid den nu närmast ifrågasatta organisationens genomförande, ärendena i förekommande fall af civildepartementet beredas i samråd med det departement, till hvilket näringsförvaltningen hör (nu finansdepartementet). Uti lagstifningsfrågor — äfven på arbetarskyddets område böra dessa redan nu i sin helhet öfverflyttas till civildepartementet — skall därjämte, enligt departementalstadgan, beredning ske i samråd med chefen för justitiedepartementet. Med afseende å socialstyrelsens handläggning af arbetarskyddsärenden böra gifvetvis ock blifva gällande samma regler för samar-

bete med näringsförvaltningen (kommerskollegium) som för vissa andra arbetarfrågor och hvilka redan i det föregående omförmälts. Ytterligare garantier för, att näringarnas intressen icke skola blifva trädde för nära genom alltför betungande, eller eljes olämpliga arbetarskyddsföreskrifter, erbjuda — förutom den insiktsfulla handläggning, dessa ärenden måste förutsättas erhålla från socialstyrelsens (och den vid alla viktigare ärendens afgörande särskildt representerade näringsförvaltningens) samt yrkesinspektionens sida — *dels det sociala rådets sektion för arbetarskydd*, däri alltid ett par arbetsgifvarrepresentanter skola hafva säte och stämma, och *dels den arbetsgifvarfullmäktig* för arbetarskyddsärenden, hvilken kommittéerna föreslagit. Det synes nämligen vara att bestämdt förorda, att socialstyrelsen omedelbart vid sin tillkomst förstärkes med ett arbetarskyddsråd äfvensom med både en arbetsgifvarfullmäktig och en arbetarfullmäktig. Efter noggrann ompröfning hafva de sakkunnige ock ansett sig böra förorda, att samtidigt därmed — dock endast i händelse af genomförande af det föreliggande förslaget till ny lag om arbetarskydd — upprättas den särskilda byrå, enbart afsedd för arbetarskyddsärenden, som kommittéerna under nyssnämnda förutsättning föreslagit. Denna byrås ordinarie personaluppsättning har dock syns dem kunna blifva tämligen begränsad, då den sakkunskap, som ej blir företrädd inom byrån, kan tillgodoses genom personal från andra byråer inom styrelsen, tillfälligt tillkallade sakkunnige etc., liksom ock arbetarskyddsbyråns personal bör åläggas motsvarande skyldighet att i förekommande fall biträda å andra byråer inom styrelsen. För denna angelägenhet skall närmare redogöras i det följande i samband med öfriga detaljfrågor rörande organisation och personal.

Genom ett sammanförande till civildepartementet och den till detta anslutna socialstyrelsen af de i det föregående behandlade ärendena — rörande *arbetarfrågorna i allmänhet, arbetsmarknaden, arbetsförhållanden, arbetarskydd och arbetets reglementering* — komma här att blifva till ett helt sammanförda hela den egentliga *arbetar- och arbetarskyddslagstiftningen* samt *arbetsstatistiken* (dock i mera inskränkt bemärkelse), *förliknings- och skiljedomsväsendet, arbetsförmedlingen* och *yrkesinspektionen* m. m., en grupp af ärenden alltså, som under *alla* förhållanden (såsom ock förebilderna från nära nog alla mera betydande kulturländer utvisa) måste anses böra sammanhållas och bilda en naturlig enhet. Då denna grupp af ärenden tillika redan i och för sig är tillräckligt betydande för att motivera upprättande af en enhetlig förvaltningsorganisation för densamma och då statens uppgifter på dessa områden utan en sådan organisation icke torde kunna på ett fullt tillfredsställande sätt blifva fullgjorda, ligger redan däri ett tillräckligt vägande skäl för den nu ifrågasatta förvaltningsorganisationens omedelbara genomförande.

(De erforderliga författningsändringarna torde böra uppmärksammas i samband med upprättandet af det slutliga förslaget till ny lag om arbetarskydd.)

Enligt hvad i det följande — i anslutning till de båda kommittéernas förslag och därjämte till departementschefens i anförandet till statsrådsprotokollet den 30 december 1911 angifna ytterligare skäl — skall närmare utvecklas, vill det dock synas synnerligen önskvärdt, att till denna organisation redan nu äfven förläggas ett antal andra af kommittéerna behandlade ärenden, som där, åtminstone för närvarande, måste anses hafva sin helt naturliga plats. Organisationen föreslås ock så anordnad, att *å ena sidan* uti densamma kunna efter hand inorganiseras de nya uppgifter på resp. områden, som kunna tillkomma till följd af väntade eller planerade reformförslags genomförande, och att *å den andra sidan* densamma icke kommer att lägga hinder i vägen för en omorganisation af socialförvaltningen — *om* till äfventyrs en sådan framdeles skulle visa sig erforderlig.

c) Social-(arbetar-)försäkringen.

Frågan om den slutliga organisationen af den blifvande socialförsäkringens förvaltningsorgan kan för närvarande icke med säkerhet bedömas. Endast så mycket torde med visshet kunna förutses (såsom de båda kommittéerna ock framhållit), att den direkta försäkringsverksamhet, som staten själf kan komma att utöfva på ett eller flera af socialförsäkringens olika områden, måste handhafvas af ett eller flera särskilda organ (försäkringsanstalter) — dit ock ledningen och kontrollen öfver lokala, offentliga eller enskilda organ för verksamheten under *vissa* betingelser kan komma att förläggas — men att därförutom alltid torde böra förefinnas en för alla dessa anstalter gemensam, sammanhållande myndighet för socialförsäkringen. Huru denna skall anordnas blir uppenbarligen närmast beroende på omfattningen och karaktären af dess uppgifter, och torde komma att framgå af de nu pågående utredningarna.

Socialförsäkringen.

Nu gäller det emellertid endast att åstadkomma en ändamålsenligare anordning och förläggning af de å den högsta förvaltningen för närvarande ankommande uppgifterna på området samt att bereda departementschefen den direkta tillgång till sakkunnigt biträde för dessa ärendens beredning, som han hittills saknat. Därvid bör ock, såsom departementschefen erinrat, tillses, att genom de anordningar, som kunna blifva träffade, icke läggas några hinder i vägen för den om- eller nyorganisation, som de väntade nya uppgifterna kunna göra erforderlig, utan att en sådan sedermera med lätthet skall kunna

verkställas. Med fasthållande af nu nämnda förutsättningar är det i det följande framställda förslaget till de nu erforderliga anordningarna uppgjort.

Att socialförsäkringsfrågorna, som redan i sin helhet torde få anses tillhöra civildepartementet, fortfarande skola där bibehållas, lär vi väl få anses gifvet. Då det emellertid synes vara oklart, huruvida, med departementalstadgans nuvarande affattning, *hela lagstiftningen* å socialförsäkringsområdet är att dit hänföra, torde en förtydligande omformulering i sådant syfte böra ske. De å den högsta förvaltningen ankommande förvaltningsuppgifterna med afseende å socialförsäkringsfrågorna äro däremot, som bekant torde vara, för närvarande fördelade på olika myndigheter, nämligen kommerskollegium, riksförsäkringsanstalten och, i viss mån, försäkringsinspektionen. Ett upphörande af detta sakernas läge lär vi icke under nu gifna förhållanden vara lämpligt att föreslå, icke ens i den mera begränsade omfattning, som de båda kommittéerna tänkt sig i händelse af departementalreformens genomförande. Då riksförsäkringsanstaltens framtida organisation och ställning icke för närvarande kan fullt öfverskådas, bör denna, äfven efter upprättande af den nu ifrågasatta socialstyrelsen, åtminstone tills vidare förblifva ett med denna sidoordadt, direkt under civildepartementet sorterande centralt verk. Någon öfverflyttning af vissa riksförsäkringsanstaltens uppgifter till socialstyrelsen bör sålunda nu icke komma ifråga. Icke heller med afseende å försäkringsinspektionens ställning och uppgifter kommer förevarande förslags genomförande att medföra någon som helst rubbning.

Ingen ändring
i Riksförsäkrings-
anstaltens ställ-
ning.

Socialstyrel-
sens uppgif-
ter.

Socialstyrelsens uppgifter med afseende å socialförsäkringsärendena skulle därför tills vidare i hufvudsak begränsas till att öfvertaga handläggningen af de ärenden på detta område, som för närvarande åligga kommerskollegium. Den kollegium år 1910 tilldelade uppgiften att vara *tillsynsmyndighet* öfver sjukkasseväsendet i riket och den för sådant ändamål i anslutning till kollegii afdelning för arbetsstatistik upprättade *sjukkassebyrån*, skulle sålunda i sin helhet öfvergå till den nya socialstyrelsen. Dit skulle ock, för så vidt nu föreliggande förslag till lag om *moderskapsförsäkring* blir antaget, komma att höra centralförvaltningens däraf föranledda uppgifter.

Vidare borde, såsom de båda kommittéerna föreslagit, till socialstyrelsen lämpligen öfverföras de kommerskollegium nu tillkommande uppgifterna på grund af lagen angående ersättning för skada till följd af *olycksfall i arbete* den 5 juli 1901 och kungörelsen den 17 november 1905 angående anmälan om olycksfall i arbete jämte kungl. brevet af samma dag angående olycksfallsstatistiken, nämligen att fastställa formulär till sådan anmälan, att mottaga dessa anmälningar, att föranstalta om undersökning rörande inträffadt olycksfall, att angifva till åtal förseelser rörande underlåtenhet att afgifva sådan anmälan samt att utarbета olycksfallsstatistiken.

I öfrigt torde socialstyrelsens uppgifter med afseende å socialförsäkringen tills vidare böra vara begränsade till att med uppmärksamhet följa utvecklingen på detta område i in- och utlandet, uti månadstidskriften »Sociala Meddelanden» eller annorledes framlägga redogörelser, som kunna vara af intresse, särskildt rörande lagstiftningen och öfrig verksamhet beträffande socialförsäkringen i utlandet, samt att verkställa de särskilda större eller mindre utredningar eller afgifva utlåtanden i ärenden, som af Kungl. Maj:t eller departementschefen kunna anbefallas. I sådant afseende må erinras om de kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik påhvilande utredningarna i samband med de pågående förarbetena i och för en planerad *arbetslöshetsförsäkring*, hvilka utredningar nu böra följa de öfriga sociala ärendena öfver till socialstyrelsen. Slutligen bör departementschefen uti alla dessa, liksom öfriga sociala ärenden — äfven om de icke i öfrigt tillhöra socialstyrelsens handläggning — äga anlita biträde af styrelsens personal för ärendes beredning till underdånig föredragning.

I statsverkspropositionen till innevarande års Riksdag har Kungl. Maj:t förklarar sig anse mest ändamålsenligt, åtminstone under nuvarande förhållanden, att försäkringsinspektionen utses till registrerings- och tillsynsmyndighet öfver understödsföreningar enligt det förslag till lag om dylika föreningar, hvilket ock redan blifvit för Riksdagen framlagdt. Vid sådant förhållande hafva de sakkunnige funnit det falla utom sitt uppdrag att nu uttala sin mening med afseende å denna förlägningsfråga. Som emellertid de båda kommittéerna för sin del föreslagit ifrågavarande registrering och tillsyn förlagd till socialstyrelsen, ehuru i nära samarbete med försäkringsinspektionen, hafva de sakkunnige likväl, under åberopande af kommittéförslaget, velat uttala att, för så vidt dessa uppgifter nu skulle blifva tillagda försäkringsinspektionen, frågan om deras öfverflyttning till socialstyrelsen framdeles synes böra tagas under förnyadt öfvervägande. I likhet med de båda kommittéerna hafva ock de sakkunnige för sin del hållit före — oafsedt huru denna förlägningsfråga för tillfället kan blifva afgjord — att, för dessa och en del andra i kommittébetänkandet omnämnda, socialförsäkringen berörande ärenden, ett visst samarbete bör etableras mellan socialstyrelsen och försäkringsinspektionen. Detta samarbete, hvarom föreskrifter böra meddelas i de båda verkens instruktioner, synes böra blifva af liknande natur som det ofvan förordade samarbetet uti vissa arbetarfrågor mellan näringsförvaltningen (kommerskollegium) och socialstyrelsen (jfr sid. 16).

Slutligen torde böra understrykas att, om också de kommerskollegium nu åliggande sociala ärendena öfverflyttas till socialstyrelsen, kommerskollegii utlåtande dock fortfarande i vissa fall torde böra inhämtas. Hvad särskildt beträffar viktigare ärenden rörande *handelsflottans pensionsanstalt*,

Understöds-
föreningar.

böra de, i enlighet med kommittéernas förslag, tills vidare bibehållas hos kommerskollegium, men lär dock samråd med vederbörande inom socialstyrelsen böra äga rum. Likaså torde, på detta och en del andra områden, socialstyrelsens medverkan allt emellanåt komma att tagas i anspråk af andra departement än civildepartementet äfvensom af en del andra ämbetsverk och myndigheter.

Socialstyrelsen å sin sida måste ock i åtskilliga fall anlita medverkan från andra ämbetsverks sida, såsom för olycksfallsstatistikens utarbetande från kommerskollegium och riksförsäkringsanstalten o. s. v.

(Äfven af den nu ifrågasatta öfverflyttningen af ärenden torde vissa författningsändringar påkallas.)

d) Öfriga sociala frågor.

Fattigvårds-
ärenden.

Den *offentliga fattigvården* har, på sätt i de båda kommittéernas utlåtande anförts, såväl på grund af sin allmänna natur som genom sin samhörighet med andra sociala frågor, hänförts till socialförvaltningen. Det synes ock naturligt och lämpligt, att de nu varande, relativt mindre betydande fattigvårdsärendena, hvilka nu — med undantag af vissa besvärsmål — tillhöra jordbruksdepartementet, öfverflyttas från nämnda departement till civildepartementet och den föreslagna socialstyrelsen. Visserligen äro de nu i förstnämnda departement handlagda fattigvårdsärendena i allmänhet af öfvervägande ekonomisk natur, under det deras sociala betydelse är mindre starkt framträdande. Men gifvet är, att det vid tillskapandet af ett organ för en sammanhållande och enhetlig behandling af de sociala ärendena måste vara angeläget att icke lämna utanför detsamma en ärendesgrupp, hvars sociala karaktär är oomtvistlig och hvars område vid den nu förestående reformen af fattigvårdslagstiftningen utan tvifvel kommer att blifva högst väsentligt utvidgadt.

Fattigvårdsärendenas behandling i jordbruksdepartementet, där de nu närmast handläggas af en kanslisekreterare med jämväl andra åligganden, äger för närvarande rum utan att något centralt verk däri afger utlåtande. Dessa ärenden handläggas sålunda nu endast i *en* central instans. Det kunde vid sådant förhållande ifrågasättas, huruvida icke dessa ärenden lämpligen borde vid öfverflyttningen till socialstyrelsen där slutgiltigt afgöras — ehuru med besvär rätt i vanlig ordning. Denna anordning torde dock möta hinder, hvad beträffar ärenden angående hemsändande af utlänningar från Sverige och mottagande från utrikes ort af svenskar, hvilka ärenden såsom varande af internationell art böra förbehållas Kungl. Maj:t. En öfverflyttning till social-

styrelsen af afgörandet uti öfriga nu i jordbruksdepartementet befintliga fattigvårdsärenden — hufvudsakligen berörande fördelningen af fattigvårdsanslaget — skulle däremot i och för sig väl kunna tänkas genomförd. Men då en dylik åtgärd skulle förutsätta ändringar i gällande fattigvårdsförordning, som nu är föremål för revision af fattigvårdslagstiftningskommittén, ligger redan häri ett tillräckligt skäl att, åtminstone för närvarande, icke ifrågasätta dess vidtagande.

Skola fattigvårdsärendena sålunda fortfarande afgöras af Kungl. Maj:t, uppstår frågan, huruvida underdåniga utlåtanden böra af socialstyrelsen i dessa ärenden afgifvas, eller om ärendena böra inom styrelsen direkt beredas för föredragning i statsrådsberedningen. Såvidt angår ärenden angående hemvändande af utländingar, synas utlåtanden icke kunna ifrågakomma, då utredningen i dessa fall sker på diplomatisk väg. Detsamma bör då gälla äfven ärenden rörande mottagandet från utlandet af svenskar. Med afseende å öfriga fattigvårdsärenden åter måste det onekligen vara lämpligt, att socialstyrelsen såsom centralt verk får tillfälle att närmare följa de företeelser, som i förevarande ärenden komma till synes samt att sålunda dess utlåtande inhämtas, innan ärendet företages till slutligt afgörande.

Beträffande fattigvårdsstatistiken hafva kommerskollegiikommittén och departementalkommittéerna erinrat om statistiska kommitténs förslag, att densamma skulle lösgöras från sambandet med statistiken öfver kommunernas finanser och göras till en själfständig publikation. Då kommittéerna vidare funno obestriddt, att fattigvårdsadministrationen hade ett direkt praktiskt intresse af att äga omedelbar tillgång till denna statistik samt att leda dess utveckling i syfte att vinna allt mer ingående kännedom om fattigvårdsväsendet, så ansågo sig kommittéerna böra hemställa om fattigvårdsstatistikens öfverflyttande från statistiska centralbyrån till socialstyrelsen. Enligt hvad chefen för finansdepartementet inhämtat (statsverkspropositionens 7:de h. t., sid. 164), kunna ock de vid en sådan öfverflyttning uppstående svårigheterna undanröjas genom lämpliga anordningar. Äfven statistiken öfver fattigvårdsväsendet bör sålunda redan nu öfverlämnas till socialstyrelsen.

Kommittéerna hafva ansett, att ärenden angående *vanartade och i sedligt afseende försummade barn* samt *angående fosterbarnsvården* äro nära sammanhängande med fattigvårdsärendena och af obestriddlig social natur. Utan att vilja bestrida, att ett sådant samband i båda fallen kan anses förefintligt, hafva de särskildt tillkallade sakkunnige dock velat erinra om, att den lagstiftning, som i afseende å *vanartade och sedligt försummade barn* nu gäller, har till syfte att bereda ändamålsenlig uppfostran åt sådana barn under viss ålder. För detta ändamål skall i hvarje skoldistrikt finnas en

Ärenden angående vanartade barn och fosterbarnsvården.

barnavårdsnämnd, hvilken det åligger att taga vård om dylika barn inom distriktet; nämnden utgöres i stad, där folkskoleväsendet handhafves af stadsfullmäktige, af folkskolestyrelse och eljes, där ej särskild barnavårdsnämnd tillsättes, af skolrådet. Inspektion öfver uppfostringsanstalter för dessa barn utöfvas af folkskoleinspektörerna. Allt detta gifver tydligt vid handen, att dessa frågor af den nuvarande lagstiftningen betraktas hufvudsakligen ur uppfostrings- och undervisningssynpunkt. Detta har ock haft till följd, att förevarande ärenden, i den mån de afgöras af Kungl. Maj:t, handläggas i ecklesiastikdepartementet, där de ock, på grund af sitt samband med uppfostringsväsendet, enligt de tillkallade sakkunniges mening torde böra förblifva.

Vidkommande åter *fosterbarnsvården* gäller, att dess angelägenheter under nuvarande förhållanden närmast sammanhånga med hälsovården och att hithörande författningar hafva dessa barns sanitära välbefinnande till syfte. Det är sålunda uppdraget åt hälsovårdsnämnden, eller, där sådan ej finnes, kommunalnämnden att, hvar inom sitt område, ägna särskild omsorg åt fosterbarn till skydd för deras hälsa och lif; där så anses nödigt eller lämpligt, kan ock särskild styrelse under namn af fosterbarnsnämnd tillsättas. Vidare har medicinalstyrelsen att meddela nödiga råd och anvisningar i afseende å fosterbarnsvården. Regeringsärenden angående fosterbarnsvården tillhöra redan nu civildepartementet.

Med hänsyn till hvad sålunda erinrats rörande denna sistnämnda ärendegrupp synes lämpligast vara, att den tills vidare kvarblifver hos de ämbetsverk, dit den för närvarande hör. Det är emellertid att uppmärksamma, att fattigvårdslagstiftningskommittén erhållit i uppdrag att företaga en revision af gällande lagstiftning på detta område. Det lär vara att förutse, att den sålunda anbefallda revisionen kommer att gifva till resultat, att hithörande frågor sociala moment får ett starkare uttryck och att den offentliga fattigvården och fosterbarnsvården därvid blifva ställda i ett intimt samband såväl sinsemellan som med hela det sociala samhällsarbetet i öfrigt. När så sker, är gifvet, att äfven frågor om fosterbarnsvården böra öfverföras till socialförvaltningen och ingå såsom en icke oväsentlig del af denna förvaltnings omsorger.

Ärenden angående *tvångsuppfostran af minderåriga förbrytare* (tvångsuppfostringsanstalten å Bona) föreslås af kommittéerna äfven öfverflyttade till den sociala förvaltningen. Det har dock syntts de tillkallade sakkunnige att, äfven om dessa ärenden i afsevärd mån äro af social innebörd, det härvidlag i främsta rummet gäller en särskild form af uppfostran, som samhället bör ägna dessa individer. Föreliggande fråga sammanhänger emellertid intimt, bland annat, med det nyss omnämnda spörsmålet om uppfostran åt vanartade

Tvångsuppfostran af minderåriga förbrytare.

och i sedligt afseende försummade barn; och lära dessa med hvarandra nära förbundna ärenden för den skull i en framtid böra sammanföras under ett och samma departement, nämligen det som handlägger öfriga uppfostringsfrågor. För närvarande lära ärenden angående tvångsuppfostran af minderåriga förbrytare, i afvaktan på att detta spörsmål blifvit föremål för pröfning och afgörande, böra bibehållas i det departement, justitiedepartementet, där de — väl närmast på grund af den penitentiära synpunkt, som härvid spelar in — för närvarande äro förlagda.

De båda kommittéerna hafva vid sin undersökning af de enligt gällande departementalstadga under ecklesiastikdepartementet hörande s. k. *fromma stiftelserna* kommit till den uppfattningen, att allmänna ärenden rörande dessa — eventuell lagstiftning och tillsyn samt statistik — borde förläggas till socialstyrelsen. Däremot borde ärenden, som voro speciella för särskilda grupper af stiftelser, själfallet tillkomma de förvaltningsorgan, till hvilka dylika ärenden med hänsyn till sin beskaffenhet eljes vore att närmast hänföra.

Af de statistiska uppgifter, som kommittéerna meddelat, äfvensom af hvad i öfrigt är känt beträffande ifrågavarande stiftelser och institutioner, vill det emellertid synas, som om en mycket betydande del af dem åsyfta olika slag af undervisning eller i öfrigt afse ändamål, som hänföra sig till ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde. I alla händelser är det just dessa grupper af stiftelser, hvilkas löpande ärenden företrädesvis påkalla handläggning af statsmyndighet, hvarför ock ecklesiastikdepartementet för närvarande har att behandla det alldeles öfvervägande flertalet af de för olika stiftelser speciella regeringsärenden. Vid sådant förhållande och då någon enhetlig lagstiftning eller tillsyn icke finnes anordnad för de fromma stiftelserna, synes för närvarande anledning saknas att vidtaga någon ändring med afseende å handläggningen af hithörande ärenden.

Statistiska centralbyrån torde ock tills vidare böra bibehållas vid sin befattning med utarbetandet af statistik öfver dessa stiftelser.

Socialstyrelsen skulle alltså tills vidare med afseende å denna ämnesgrupp endast komma att handlägga de ärenden, hvilkas sakinhåll tillhör styrelsens verksamhetsområde. Med afseende å viktigare frågor af allmän art, såsom lagstiftning, statistik o. d., bör emellertid socialstyrelsen sättas i tillfälle att bevaka de sociala synpunkter, som därvid måste komma i betraktande.

Beträffande handläggningen af de särskilda regeringsärenden, som röra *allmänna barnhuset* i Stockholm, torde emellertid en förändring vara af praktiska skäl motiverad. Då dessa ärenden stå i nära samband med de frågor angående fosterbarnsvården, som enligt hvad nyss visats lämpligen böra bibehållas under civildepartementet (och medicinalstyrelsen), torde detta de-

partement böra från ecklesiastikdepartementet öfvertaga handläggningen af de få regeringsärendena rörande allmänna barnhuset.

Nyktterhetsfrågan.

De båda kommittéerna synas hafva klart uppvisat angelägenheten af, att nyktterhetsfrågan i allmänhet betraktas såsom ett socialt spörsmål samt öfverlämnas till civildepartementet och socialstyrelsen.

Denna senare torde därvid företrädesvis få till uppgift att afgifva utlåtanden i hithörande spörsmål samt att tillhandahålla departementet sakkunnig personal vid deras beredning till underdånig föredragning, hvarjämte socialstyrelsen ock bör söka statistiskt belysa nyktterhetsfrågans viktigare sidor.

Med afseende å ärenden rörande fördelningen af de s. k. brännvinsmedlen (hvilka ärenden kommittéerna af förbiseende uppgifvit tillhöra finansdepartementet, men hvilka nu handläggas af civildepartementet i förening med ecklesiastikdepartementet) torde emellertid böra föreskrifvas, att ansökningar om understöd af dessa medel skola ingifvas till socialstyrelsen för att af denna pröfvas och med styrelsens yttrande öfverlämnas till civildepartementet.

Från regeln att ärenden rörande nyktterhetsfrågan i allmänhet skola tillhöra civildepartementet måste dock för närvarande undantag göras beträffande rusdryckslagstiftningen. Då denna har en så stor finansiell betydelse, att ej blott statens utan i än högre grad kommunernas, landstingens och hushållningssällskapens ekonomi därpå är i väsentlig mån beroende, bör denna lagstiftning och vissa därmed sammanhängande ärenden tills vidare förblifva hos finansdepartementet.

Tvångsinternering af alkoholister.

Såsom kommittéerna erinrat, står frågan om tvångsinternering af alkoholister i tydligt samband med nyktterhetsärendena. Enligt det af fattigvårdslagstiftningskommittén framlagda förslaget till lagstiftning på området skulle denna lagstiftning komma att företrädesvis präglas af hänsynen till alkoholisternas familjer, af polis- och fattigvårdssynpunkter samt af medicinska synpunkter. Det vore då naturligt, att de i samband med en sådan lagstiftning uppkommande förvaltningsärendena skulle tillhöra civildepartementet. Svårare är att afgöra, i hvad mån hithörande ärenden jämväl böra behandlas af något centralt verk, närmast socialstyrelsen eller medicinalstyrelsen. Bedömandet af detta spörsmål måste emellertid blifva beroende på den blifvande lagstiftningens slutliga läggning och innehåll, hvarom ganska skilda meningar framträdt. Ehuru för närvarande alltså icke kan afgöras, huruvida vissa löpande förvaltningsuppgifter med afseende å blifvande tvångsinternering af alkoholister skola tillkomma socialstyrelsen, torde denna böra beredas tillfälle att vid viktigare hithörande ärendens afgörande framhålla de sociala synpunkter, som därvid alltid kräfva beaktande.

De båda kommittéerna hafva med allt skäl betonat, hurusom redan sträf-
vandet att genom sammanslutning befrämja gemensamma syften ger en af-
gjordt social karaktär åt föreningsväsendet i allmänhet. Det visar sig ock vid
en undersökning af såväl de ideella som de ekonomiska föreningarnas ändamål
och uppgifter, att dessa föreningar i stor omfattning utgöra direkta organ för
socialt själfhjälpsarbete på olika områden. Den af kommittéernas flertal in-
tagna principiella ståndpunkten, att allmänna ärenden rörande föreningsvä-
sendet, särskildt lagstiftning och statistik, borde så långt praktiska förhållan-
den medgäfvat sammanföras hos socialstyrelsen, synes därför ock innebära en
fullt riktig tanke. Hvad emellertid lagstiftningen angår, hvilade denna mening
på den förutsättningen, att socialstyrelsen skulle äga det direkta stödet
af ett departementskansli, organiseradt i enlighet med de af departemental-
kommitterade uppställda grunder. Då denna förutsättning emellertid nu ej
föreligger och då ur lagteknisk synpunkt ett nära samband obestriddligen
förefinnes mellan aktiebolagslagen och den hittills gällande lagstiftningen
på föreningsväsendets område, så lärer justitiedepartementet tills vidare böra
bibehållas vid sina nuvarande uppgifter med afseende å föreningslagstiftning-
en. Vid densamma bör emellertid socialstyrelsens medverkan själfallet an-
litas för att med afseende å dess sakinnehåll bevaka de sociala intressen, som
i föreningsväsendet taga sig uttryck.

Med afseende å statistiken öfver de *ideella föreningarna* hafva kom-
mittéerna bestämdt häfdat, att densamma bör förläggas till den sociala för-
valtningen. Några hinder för en sådan anordnings genomförande redan nu sy-
nes ej heller föreligga, utan torde socialstyrelsen böra få till uppgift att söka
statistiskt belysa ifrågavarande del af föreningsväsendet.

Såsom kommittéerna ock föreslagit, böra däremot *ärenden, som äro spe-
ciella* för särskilda grupper af ideella föreningar, hänföras till de förvalt-
ningsorgan, hvilka eljes hafva att fylla statens uppgifter på ifrågavarande
områden. Om således frågor uppkomma om understöd af statsmedel åt nyk-
terhets- eller välgörenhetsföreningar, så böra dessa ärenden tillhöra social-
styrelsen och civildepartementet, liksom ock motsvarande spørsmål be-
träffande religiösa föreningar eller skytteföreningar böra tillkomma resp.
eklesiastik- och försvarsmyndigheter o. s. v.

Äfven med afseende å de *ekonomiska föreningarna* är gifvetvis lämpligast,
att den direkt befrämjande verksamhet, som från statens sida ifrågakommer,
anförtros åt de statsorgan, hvilka kunna förutsättas hysa intresse för och
vilja gagna föreningarnas sträfvan. Beträffande särskildt den hufvud-
grupp af ekonomiska föreningar, som de båda kommittéerna sammanfört under
beteckningen *jordbrukarkooperation*, synes det vara uppenbart, att dess an-
gelägenheter i regel böra handhafvas af vederbörande jordbruksmyndig-

heter. Jordbrukarkooperationens utprägladt landtbruksekonomiska och landtbrukstekniska karaktär gör det helt naturligt, att jordbruksdepartementet och landtbruksstyrelsen fortfarande som hittills handhafva den redan ganska omfattande verksamhet, som staten utöfvar till denna rörelsens utveckling och befrämjande.

De motsvarande uppgifter, som från statens sida kunna ifrågakomma i afseende å den s. k. *arbetarkooperationen*, synas med allt fog böra tillkomma socialstyrelsen. För närvarande föreligga emellertid inga direkt ledande eller kontrollerande uppgifter på detta område. Ett uttryck för statens intresse för arbetarkooperationen är emellertid den omständigheten, att utarbetandet af officiell statistik öfver densamma påbörjats inom den arbetsstatistiska afdelningen i kommerskollegium. Denna statistik bör gifvetvis fullföljas och med den öfriga socialstatistiken tillföras socialstyrelsen.

Kommerskollegiikommittén och departementalkommitterade hafva förutsett, att den i gällande lagstiftning för de ekonomiska föreningarna stadgade registreringen skulle jämväl framgent handhafvas af länsstyrelserna, men att däremot patent- och registreringsverkets befattning med att sammanställa och publicera registreringsuppgifterna skulle fördelas på den sociala förvaltningen och jordbruksdepartementet. Från representanter för arbetarkooperationen har emellertid gjorts gällande, att den nuvarande anordningen med ett flertal registreringsmyndigheter, hvilka vid sitt handhavande af registreringsuppgiften tillämpa olika principer, icke längre bör bibehållas. Endast genom en centralisering af registreringen anse de möjligt åvägbringa *dels* den enhetlighet med afseende å lagens tillämpning, *dels ock* den sakkunniga ledning för föreningarna i dylika ärenden, hvilken vore synnerligen önskvärd för den kooperativa rörelsens rationella utveckling. Dessa syften skulle enligt deras mening lättast stå att vinna därigenom, att registreringen af samtliga ekonomiska föreningar (både jordbruks- och arbetarkooperation) förlades till socialstyrelsen, som samtidigt skulle erhålla till uppgift att tillhandagå föreningarna med råd och upplysningar beträffande stadgars innehåll och affattning, att utarbeta all statistik på området o. s. v.

De nu återgifna önskningsmålen äro otvifvelaktigt af beskaffenhet att förtjäna mycket beaktande. Å andra sidan synes emellertid icke uteslutet, att den nuvarande anordningen beträffande registreringen på vissa håll kan anses böra bibehållas. Då endast genom en närmare utredning kan utrönas, huruvida den frågasatta centraliseringen skulle medföra öfvervägande fördelar samt hvilka kostnader därmed skulle blifva förenade — dessa böra dock knappast blifva särdeles stora — så hafva de sakkunnige velat förorda, att en sådan utredning omedelbart anordnas. Skulle denna utredning, hvilket de sakkunnige hålla för troligt, gifva till resultat, att registreringen af de kooperativa

föreningarna bör centraliseras till *en* myndighet, finna ock de sakkunnige helt naturligt, att denna myndighet måste blifva socialstyrelsen, samt att ett slutligt afgörande af frågan bör kunna ske redan nästkommande år. Därvid bör då ock tagas i öfvervägande det från kooperationshåll framställda förslaget, att icke allenast statistiken öfver arbetarkooperationen, utan äfven öfrig kooperationsstatistik bör utarbetas af socialstyrelsen.

I öfverensstämmelse med hvad de båda kommittéerna hemställt, torde frågor om *folkbildningsverksamhet* o. d., *yrkesundervisning*, *befrämjandet af sparsamhet*, om *truster och karteller* samt om *lotterilagstiftning* icke böra öfverlämnas till handläggning inom socialstyrelsen i annan mån, än att dess samråd sökes i de fall, då ärendenas sociala moment sådant påkalla. Beträffande åter de särskilda tillstånd till lotteriföretag, som meddelas af Kungl. Maj:t, bör gifvetvis socialstyrelsens utlåtande inhämtas, när lotteriets ändamål är att hänföra till dess ämbetsområde.

Folkbildning,
sparsamhet
m. m.

Redan i det föregående har erinrats, att *invandring och utvandring* äro att betrakta som betydelsefulla *sociala företeelser*, som nära sammanhånga med spörsmålen om arbetsmarknadens läge. Åtskilliga af de med *invandringen* förknippade spörsmålen, t. ex. om användandet af utländsk arbetskraft, om arbetsförmedling (särskildt för återinvandrande svenskar) o. s. v., böra också uppenbarligen tillhöra socialstyrelsens verksamhetsområde.

Invandring.

Vissa *speciella invandringsärenden* äro emellertid, såsom kommittéerna påpekat, af natur att icke kunna öfverflyttas till socialstyrelsen. Hvad först beträffar lagstiftningen på detta område, så äger denna en utprägladt internationell karaktär, som lärer nödvändiggöra dess kvarblifvande hos justitiedepartementet. Likaså bör tillsynen öfver lagstiftningens tillämpning, såsom sammanhängande med civildepartementets uppgifter med afseende å offentlig ordning och säkerhet, fortfarande tillhöra nämnda departement.

Invandringsfrågornas sociala innebörd gör det emellertid naturligt, att socialstyrelsen tillerkännes behörigt inflytande på deras behandling äfven inom andra ämbetsverk.

Några hinder lära ej möta för att redan nu åt socialstyrelsen anförtro den befattning med utvandringsärenden (utvandrargenter m. m.), som för närvarande utöfvas af kommerskollegium. Härigenom skulle dessa ärenden komma att fortfarande vara förlagda hos samma myndighet, som handhar de närbesläktade spörsmålen angående kommissionärer för platsanvisning samt om arbetsförmedling i allmänhet. Därjämte torde, i enlighet med kommittéernas förslag, socialstyrelsen böra från statistiska centralbyrån öfvertaga insamlandet och publicerandet af de preliminära uppgifter om utvandringen, som skola afgifvas af vissa lokalmyndigheter.

Utvandring.

Kommittéerna hafva påpekat, att den nuvarande lagstiftningen icke afser något positivt ingripande i emigrationens fortgång, utan i hufvudsak in-

skränker sig till att reglera de former, under hvilka emigrantagenterna få verka samt emigranterna afflytta och befordras från landet. Ehuru nu icke kan förutses, hvilka förändringar i detta afseende kunna komma att inträda, lärer administrationen otvifvelaktigt böra i fortsättningen ägna synnerlig uppmärksamhet åt de hithörande spörsmålen.

Bostadsfrågan.

Att *bostadsfrågan* bör betraktas såsom en i stort sedt social angelägenhet, hafva kommittéerna klart påvisat; någon tvekan torde ej heller behöfva råda om, att densamma bör tillhöra socialstyrelsens verksamhetsområde. Om ock statens uppgifter med afseende å hithörande spörsmål hittills varit synnerligen begränsade, så torde med visshet kunna förutses, att en ändring härutinnan snart skall inträda och att sådana frågor som om bostadsinspektion, bostadsförmedling o. d. skola påkalla större uppmärksamhet från statens sida. I alla händelser bör staten bidraga till bostadsfrågans utredande genom statistiska och andra undersökningar samt tillhandahålla upplysningar i ärendet åt kommuner och andra.

De för bostadsfrågan viktiga grupper af ärenden, som regleras genom byggnads- och brandstadgan, stadsplanlagen samt hälsovårdsstadgan för rikets städer, böra emellertid på grund af sin speciella natur bibehållas vid sin nuvarande handläggning, med iakttagande dock att samråd sökes med socialstyrelsen i sådana hithörande ärenden, som beröra bostadsfrågans sociala sidor.

Egnahemsfrågor.

Såsom kommittéerna framhållit, utöfva statsmakterna på ett särskildt område af bostadsfrågan en direkt befrämjande verksamhet, nämligen genom sin egnahemslåneverksamhet. Med afseende härå hafva kommittéerna framkastat den tanken, att i stället för den nuvarande egnahemslånefonden — hvilken är afsedd att underlätta tillkomsten å landsbygden eller å till stad hörande område, för hvilket stadsplan icke blifvit fastställd, af egna hem, vare sig såsom jordbrukslägenheter eller såsom bostadslägenheter — borde bildas två särskilda fonder, en för jordbrukslägenheter och en för bostadslägenheter, såväl å landsbygden som i städerna. De med förstnämnda fond sammanhängande ärenden borde då handhafvas af jordbruksadministrationen, under det ärenden angående egna hem för bostadslägenheter skulle läggas under den sociala förvaltningen. Ett sådant särskiljande har syntts vara fullt rationellt och väl ägnadt att åt hvardera gruppen af ärenden bereda den mest sakkunniga och enhetliga handläggning. Skapande af egna hem för jordbruksändamål hör ock så nära samman med andra jordbruksangelägenheter, t. ex. småbruksrörelsen, att den äfven med hänsyn därtill bör handhafvas af jordbruksförvaltningen. Å andra sidan kräfver spörsmålet om beredande af egna hem för bostadsändamål för sin lösning aktgifvande på därmed sammanhängande sociala faktorer och bör naturligen ses i samband med

bostadsfrågan i dess helhet. Denna uppfattning om behöfligheten och lämpligheten af ifrågakvarande ärendesgruppers åtskiljande på sätt nu nämnts lärer ock, enligt hvad inhämtats, delas af de den 20 januari 1911 tillkallade egna-hemssakkunnige. Om och när på grundvalen af den utredning, som må af nyssnämnde sakkunnige blifva verkställd, särskilda medel göras tillgängliga eller andra åtgärder vidtagas i syfte att underlätta bildande af egna hem för bostadsändamål vare sig på landsbygden eller i städerna, lära hithörande angelägenheter sålunda böra anförtros åt socialstyrelsen.

Lefnadskostnadsfrågan har under de senaste åren, såväl i vårt land som annorstädes, tillvunnit sig allt mer intresse. Dess tydliga karaktär af social angelägenhet gör det helt naturligt, att densamma anförtros åt socialstyrelsen, hvilken därvid främst torde få till uppgift att verkställa de synnerligen omfattande och svåra utredningar, som erfordras för frågans belysande och bedömande.

Ärenden om
lefnadskost-
nader.

Kommittéerna förutsätta, att äfven andra sociala frågor än de af dem be- rörda skola framträda och påkalla statens uppmärksamhet. Vidare erinras, att säkerligen åtskilliga spörsmål, som för närvarande anses böra väsentligen bedömas ur speciellt fackliga och tekniska synpunkter, snart nog torde komma att antaga en så öfvervägande social prägel, att deras öfverförande till den sociala förvaltningen kan därpå påkallas. Med hänsyn härtill torde ock böra föreskrifvas, att jämväl sådana i det föregående ej angifna frågor, som till sin natur äro öfvervägande sociala och som icke tillagts annan förvaltning, böra anses tillhöra socialstyrelsens ämbetsområde.

Andra sociala
ärenden.

e) Social upplysning och representation.

Hvad kommittéerna yttrat med afseende å den föreslagna socialstyrelsens uppgifter såsom allmän social upplysningsbyrå, synes förtjäna allt beaktande. Erfarenheten har med all tydlighet visat, att offentliga myndigheter, korporationer och enskilda äro i stort behof af upplysningar på det sociala området. Oaktadt den betydelsefulla och i vissa fall storartade verksamhet, som genom frivilliga organisationer utöfvas inom ett flertal sociala verksamhetsgrenar, har den arbetsstatistiska afdelningen inom kommerskollegium, hvilken för närvarande närmast representerar statens sociala intressen, med hvarje år allt mer tagits i anspråk för utförande af utredningar samt meddelande af upplysningar i hithörande ämnen. Helt visst komma krafven i detta afseende att ännu mer växa med tillkomsten af ett särskildt verk för sociala ärenden, dit mångsidig sakkunskap och stora resurser för olika frågors belysande komma att samlas.

Uppenbarligen bör det ock blifva en viktig uppgift för socialstyrelsen att såväl inom som utom Sverige representera det officiella sociala arbetet i vårt land samt söka bekantgöra dess läge och resultat. Därigenom skulle ock styrelsen tillförsäkras omedelbar rapport med och nyttig kännedom om de synpunkter och kraf, som utanför verket göra sig gällande inom intresserade kretsar och hvilka särskildt på ifrågavarande område alltid måste vara af stor betydelse. Socialstyrelsen synes därför böra redan från början af sin verksamhet åläggas att tillhandagå med upplysningar, i den utsträckning som förhållandena medgifva, äfvensom sättas i tillfälle att låta sig representeras vid kongresser, utställningar och dylika sammanträffanden af personer, som verka på det sociala området.

Ärendesför-
flyttningar
från civilde-
partementet
icke nu lämp-
liga.

Efter den sålunda företagna undersökningen, af hvilka sociala ärenden redan nu böra förläggas till civildepartementet — förutom de redan dit hänfödda — samt till den ifrågasatta nya socialstyrelsen, har det gällt att få utrönt, om och i sådant fall hvilka andra ärenden lämpligen kunde samtidigt utsöndras från civildepartementet och förläggas till annat departement. Tydligtvis har det därvid icke kunnat komma ifråga att till afskiljande från civildepartementet föreslå någon af departementets nuvarande hufvudgrupper af ärenden, hvilkas förläggande till annat departement till äfventyrs eljes kunde befinnas önskligt, men näppeligen lärer kunna ske förrän i samband med en mera genomgående omgruppering af ärendena mellan departementen eller tillkomsten af ett nytt departement (för kommunikationsväsendet). Ett eventuellt afskiljande af ärenden från civildepartementet har sålunda kunnat tänkas nu ifrågakomma endast beträffande sådana, som icke tillhöra de stora hufvudgrupperna och hvilka redan nu lika naturligt eller kanske till och med naturligare kunde hänföras till annat departement. Sådana, i departementalstadgan under civildepartementet särskildt omnämnda ärenden, äro: ärenden rörande 1) »andra elektriska anläggningar» (än järnvägar—spårvägar—telegraf och telefon), 2) eldfarliga oljor samt explosiva varor och dylikt, 3) riksgränsen och 4) lapparnas särskilda ställning. Inom gruppen »öfriga civila ärenden», hvilka icke enligt departementalstadgan tillhöra annat departement, torde ock några sådana ärenden vara att anträffa. De under 1) och 2) angifna ärenden skulle sålunda kunna ifrågasättas blifva öfverflyttade till finansdepartementet, de under 3) och 4) till justitie-departementet o. s. v.

Af dessa ärendesgrupper föranleda dock de med 2)—4) betecknade icke något löpande arbete af betydelse, hvadan deras bortflyttning

icke skulle medföra någon större lättnad i departementets arbete. Hvad återigen beträffar ärenden om elektriska anläggningar, borde det ovedersägligen ur flere synpunkter vara ändamålsenligt, om de kunde öfverflyttas till finansdepartementet för att där handläggas tillsammans med öfriga industriella ärenden, och att chefen för civildepartementet sålunda blefve befriad från omsorgen om desamma. Men bortsett från de elektriska ärendenas omisskänneliga samband med vissa andra, civildepartementet tillhörande ärenden, må uppmärksammas, att för deras handläggning nu är anställd en särskild föredragande, med uppgift tillika att handlägga ärenden angående allmänna arbeten m. m., hvilka sistnämnda ärenden tills vidare böra allt fortfarande tillhöra civildepartementet. En ändrad anordning i berörda afseende med därpå följande behof af en särskild föredragande inom ett annat departement för ärenden angående elektriska anläggningar skulle antagligen komma att föranleda vissa olägenheter och därjämte äfven ökade utgifter, hvilka, då de icke äro oundgängligen nödvändiga, synts böra undvikas. Någon minskning uti civildepartementets nuvarande arbetskrafter skulle genom en sådan ärendesförflyttning knappast möjliggöras. Då slutligen därtill kommer, att den lindring uti departementschefens egen kvantitativa arbetsbörda, som därigenom skulle kunna beredas, icke blefve något mera väsentlig, har det synts lämpligast att låta nu ifrågavarande ärendens handläggning tills vidare kvarblifva i civildepartementet.

En faktor, till hvilken vid bedömande af denna fråga hänsyn torde böra tagas, är äfven den, att en nu vidtagen öfverflyttning af de elektriska ärendena till finansdepartementet knappast kan förväntas blifva annat än rent tillfällig. Kommer departementalreformen till utförande, lär det väl nämligen vara att förutse, att de elektriska ärendenas handläggning kommer att anförtros åt ettdera af handels- eller kommunikationsdepartementen.

För departementschefen vore det ock tydligen en lättnad, om han kunde befrias från omsorgen och ansvaret för den säregna och mycket svårbedömda frågan om lapparnas särskilda ställning. På grund af denna frågas nära samband med landtregersärendena — i viss mån äfven med de sociala spörsmålen — och då densamma näppeligen för närvarande torde kunna förväntas blifva bättre omhänderhafad inom något annat departement, har det synts böra vid dess nuvarande förläggning förblifva.

Som af det anförda framgår, har granskningen i nu berörda afseende gifvit till resultat, att någon afsevärdare lättnad i mängden och mångfalden af de ärenden, som nu påhvila civildepartementet, eller några andra fördelar af betydelse icke skulle stå att vinna genom en öfverflyttning af några ärendesgrupper från civildepartementet till andra departement i de få fall, där en sådan utflyttning under nuvarande förhållanden öfver

hufvud taget skulle kunna komma i fråga. Det har därför ansetts obehöfligt att nu föreslå vidtagande af någon dylik ärendesförflyttning.

Socialförvaltningens förläggning.

Vid sin granskning af det föreliggande kommittébetänkandet hafva de inom civildepartementet tillkallade sakkunnige uppmärksammat och velat särskildt understryka den af de båda kommittéerna uttalade meningen, att erhållandet af ett särskildt *socialdepartement* bör vara »målet vid sträfvandena att bereda de sociala ärendena den plats i förvaltningen, som de en gång böra intaga». Det har ock synts dem framdeles böra tagas under närmare ompröfning, huruvida icke, vid den i utsikt ställda departementalreformen och ökningen af departementens antal (bland annat för möjliggörande af ett särskildt kommunikationsdepartement) samt den i samband därmed skeende mera ingående omgrupperingen af ärendena mellan statsdepartementen, detta mål skulle kunna ernås på en af de vägar som kommittéerna antydtt, nämligen genom en öfverflyttning af ärenden rörande »landtregering och kommuner» från civildepartementet till annat departement, samtidigt med att justitiedepartementets befattning med fångvårdsärendena öfverginge till civildepartementet, hvilket därmed, såsom kommittéerna påpekat, skulle erhålla en naturligare omfattning. I samband därmed skulle ock dess benämning, enligt de sakkunniges förmenande, lämpligen kunna utbytas mot *socialdepartementet*. Ehuru visserligen denna fråga nu ej föreligger, har det ansetts icke vara ur vägen påpeka, att de åtgärder till skapandet af en mera enhetlig socialförvaltning, som nu föreslås, långt ifrån att utgöra ett hinder, snarare äro att betrakta som ett bestämdt steg i riktning mot det såhunda uppställda slutmålet: ett särskildt socialdepartement.

De tillkallade sakkunnige hafva icke förbisett, att de båda kommittéernas förordande af den utaf dem föreslagna sociala förvaltningens förläggning till civildepartementet skett under förutsättning, att ett särskildt kommunikationsdepartement blir inrättadt, dit följaktligen civildepartementets befattning med kommunikationsärendena skulle komma att öfvergå. Den omständigheten, att sistnämnda önskningsmål nu ej kan tillgodoses, anse dock de sakkunnige, i likhet med departementschefen, icke böra utgöra ett hinder för de sociala ärendenas sammanförande under civildepartementet redan nu i den utsträckning ofvan angifvits, under förutsättning dock att den organisation för ärendenas handläggning, som departementschefen tänkt sig och hvartill förslag här framläggas, kommer till stånd.

Under de år, som hinna förflyta innan ett nytt departement för kommuni-

kationer m. m. kan blifva upprättadt, måste den arbetsmängd, som kommer att påhvila chefen för civildepartementet, tydligen blifva synnerligen stor och förhållandevis tung. Som emellertid, jämte dessa och andra ärendesgrupper, största delen af de sociala frågorna redan nu tillhör civildepartementet och dessa ärendens sammanförande under något annat af de förefintliga departementen af flera olika skäl icke läser kunna ifrågasättas, måste uppenbarligen, fortfarande som hittills, flertalet af de sociala regeringsärendena och de stora sociala reformfrågorna i alla händelser komma att påhvila chefen för civildepartementet. Då det tillika, på af departementschefen anförda skäl och särskildt med hänsyn till de nu anmärkta förhållandena, måste vara af vikt, att frågan om de sociala ärendenas sammanförande till en mera enhetlig handläggning omedelbart bringas till en i görligaste mån tillfredsställande lösning, synes den nu anvisade utvägen till ernående af en sådan obetingadt vara att förorda. Visserligen har det, såsom ofvan anförts, knappast befunnits lämpligt att nu föreslå vissa andra ärendesgruppers förflyttning från civildepartementet till andra departement, där de eljes till följd af sin natur kunde inordnas. Civildepartementets eller snarare departementschefens arbetsbörda blir sålunda, genom vissa andra departement nu åliggande sociala ärendens öfverflyttning till civildepartementet, enligt hvad ofvan förordats, ur viss synpunkt seft ovedersägligen ökad. Det bör emellertid icke förbises, att chefen för civildepartementet, på grund af sin befattning med sociala frågor i allmänhet, redan nu måste anses befogad och skyldig att ägna sin uppmärksamhet åt dylika frågor, äfven där de nu tillhöra annan departementschefs närmaste handläggning. Och framför allt bör uppmärksammas, att genom det föreslagna upprättandet i närmaste anslutning till civildepartementet af en särskild socialstyrelse — hvarifrån skulle beredas omedelbar och direkt tillgång till speciellt sakkunnig personal för de sociala ärendenas handläggning äfven inom departementet, deras beredning till underdånig föredragning o. s. v. — en faktisk och icke oväsentlig lättnad måste erhållas uti departementschefens och äfven vissa af tjänstemännens inom departementet nuvarande arbetsbörda. Med hänsyn tagen härtill, samt de obestridliga fördelar i öfrigt, som den nu ifrågasatta anordningen skulle medföra, måste densamma betecknas som icke allenast möjlig utan ock, under nu gifna förhållanden, i hög grad önskvärd.

Socialförvaltningens organisation och personal.

*Allmänna
grunder.*

Huru en under nu gifna förhållanden i görligaste mån tillfredsställande enhetlig socialförvaltning skall kunna ernås, har departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet den 30 december 1911 redan i stora drag angifvit. Den enda organisationsform, som med statsförvaltningens nuvarande anordning kan ifrågakomma, är sålunda, att den tilltänkta socialstyrelsen upprättas såsom ett *centralt ämbetsverk* för utöfvande af själfständig förvaltningsverksamhet, men med skyldighet tillika för verkets chef och tjänstemän att biträda inom civildepartementet med sociala regeringsärendens beredning till underdånig föredragning, uppsättning af expeditioner i sådana ärenden etc. Såsom departementschefen erinrat, hafva redan några under de senare åren upprättade ämbetsverk blifvit på dylikt sätt närmare auknutna till vederbörande departement, nämligen försäkringsinspektionen, bankinspektionen och kontrollstyrelsen. Hvad särskildt beträffar försäkringsinspektionen, torde det förtjäna påpekas, att den träffade anordningen tillkommit på riksdagens direkta tillskyndan; för de båda öfriga verken åter har densamma, efter förslag från Kungl. Maj:t, af riksdagen godkänts. Därmed torde vara ådagalagdt att, då nu en liknande anordning föreslås för den nya socialstyrelsen, detta icke innebär någon nyhet inom vår statsförvaltning. Tvärtom utgör en dylik anordning endast ett fortsatt framgående på en af statsmakterna under de senare åren redan inslagen väg, hvars ändamålsenlighet synes vara tydlig och klar.

Genom den i det föregående lämnade framställningen torde vara klargjordt, hvilka ärenden af uteslutande eller hufvudsakligen social innebörd redan nu lämpligen böra tillhöra civildepartementet och hvilka uppgifter med afseende å dessa olika ärenden under förhanden varande förhållanden kunna och böra fyllas af den nya socialstyrelsen. Återstår sålunda nu att påvisa, hvilka jämkningar måste vidtagas uti det af de båda kommittéerna framlagda detaljerade förslaget beträffande socialstyrelsens organisation och arbets sätt, dess personal o. s. v. på grund däraf att styrelsen nu måste erhålla en annan ställning samt inpassas uti förvaltningssystemet på annat sätt — med en å ena sidan något mera begränsad, å den andra sidan något större arbetsbörda — än enligt de båda kommittéernas förslag.

Hvad då först beträffar de *allmänna grunderna för organisationen*, kunna och böra desamma i allt väsentligt redan nu blifva sådana, som de af de båda kommittéerna angifvits (komm. bet. sid. 157—158; jfr ock deras förslag

till instruktion för socialstyrelsen). Vidkommande socialstyrelsens handläggning af och befattning med de ärenden, som skola afgöras af Kungl. Maj:t i statsrådet (regeringsärenden), äro de jämkningar, som nu måste vidtagas i kommittéernas förslag, hufvudsakligen af mera formell natur. Styrelsen såsom sådan bör sålunda, beträffande dylika ärenden, få enahanda uppgifter som andra centrala ämbetsverk inom sina verksamhetsområden, d. v. s. hafva att, efter verkställda utredningar, afgifva utlåtanden och yttranden i vanlig ordning, ehuru i enklast möjliga form, och detta vare sig sådana infordrats af Kungl. Maj:t eller departementschefen genom remiss, eller ock, i förekommande fall jämlikt gällande författningar eller eljes, afgifvas på styrelsens eget initiativ. Därjämte bör emellertid, som nämnt, socialstyrelsen åläggas skyldighet att biträda chefen för civildepartementet ej mindre med beredande till underdånig föredragning af på Kungl. Maj:ts pröfning ankommande sociala ärenden än äfven med expediering af Kungl. Maj:ts beslut i sådana ärenden (jfr instruktionen för försäkringsinspektionen § 1). Dessa åligganden komma dock helt naturligt icke att fyllas af socialstyrelsen såsom sådan, utan böra påhvila i förstnämnda afseende socialstyrelsens chef eller dess inom olika områden speciellt sakkunnige tjänstemän (jfr instruktionerna för försäkringsinspektionen § 7, för kontrollstyrelsen § 6 och för bankinspektionen §§ 4 och 11) samt i det senare fallet vissa styrelsens tjänstemän med undantag af chefen. Dessa tjänstemän skulle med afseende å sin tjänstgöring inom departementet hafva att ställa sig till efterrättelse de föreskrifter utöfver gällande instruktions bestämmelser, som kunde meddelas af chefen för civildepartementet eller expeditionschefen i nämnda departement (jfr instruktionen för bankinspektionen § 11). Dylik medverkan från socialstyrelsens sida torde i regel alltid böra ifrågakomma beträffande ärenden, som direkt falla inom socialstyrelsens verksamhetsområde, där icke fråga är om underdåniga besvär öfver socialstyrelsens beslut eller departementschefen i något fall finner undantag från nämnda regel böra ske, men bör äfven kunna förekomma i andra sociala ärenden, då departementschefen så anser lämpligt.

Vidkommande därefter socialstyrelsen som *centralt verk* synas de allmänna grunder för organisationen, som de båda kommittéerna uppställt (sid. 157—158), redan nu böra i sin helhet godtagas. De inom civildepartementet tillkallade sakkunnige hafva, i likhet med de båda kommittéerna, funnit det vara uppenbart, att socialstyrelsens uppgift som förvaltande verk, om ock från början kanske icke kvantitativt så omfattande som åtskilliga andra verks, »torde alltjämt komma att ökas med lifligare lagstiftningsarbete och med utsträckt ledning och kontroll från statens sida på åtskilliga sociala om-

råden», samt att »stora anspråk komma i hvarje fall alltid att ställes på socialstyrelsens utredande af olika sociala spörsmål samt på dess initiativ till statsmakternas åtgöranden». Det har därför ock synts vara af stor betydelse, att socialstyrelsen redan från början erhåller en mot dess kräfvande uppgifter svarande ställning och utrustning. Å andra sidan bör styrelsen naturligtvis icke nu förses med större arbetskrafter än som för de redan föreliggande och närmast förestående förvaltnings- och utredningsuppgifternas lösning är oundgängligt. Den af kommittéerna uppställda principen, att för *ordinarie* arbete, så långt lämpligen kan ske, skall användas *ordinarie* personal, lärer näppeligen kunna möta någon gensaga, blott samtidigt tillses, att icke flera befattningshafvare uppföras på ordinarie stat än som kunna förutses under *alla* förhållanden blifva behöfliga. Denna princip hafva ock de tillkallade sakkunnige i sitt efterföljande förslag till stat för socialstyrelsen sökt noggrant följa, liksom de ock i intet fall föreslå högre kvalificerad arbetskraft än som oundgängligen är af nöden. Äfven de af de båda kommittéerna uppställda öfriga principerna för ärendenas handläggning inom styrelsen hafva i regel ansetts ändamålsenliga. Arbetet bör sålunda utföras under möjligast enkla, men dock fullt betryggande former. I detta afseende hafva de sakkunnige likväl velat ifrågasätta, huruvida icke detta sistnämnda kraf här blefve bäst tillgodosedt genom att vissa mera betydelsefulla ärenden afgjordes under den kollegiala formen — t. ex. när styrelsen har att afgifva utlåtanden i viktigare lagstiftningsfrågor eller fatta vissa andra, viktigare principbeslut. I likhet med de båda kommittéerna hafva de sakkunnige ock funnit lämpligt, att visserligen å ena sidan ärendena sammanhållas i *minsta möjliga antal byråer*, men å andra sidan deras afgörande, där så ske kan, decentraliseras till de särskilda byråerna. Det har äfven varit de sakkunniges mening, att »enkelhet och snabbhet i förvaltningen måste häraf i hög grad befrämjas». Dessa principer böra ock komma till uttryck i den instruktion för socialstyrelsen, som kommer att utarbetas, och synes därvid det föreliggande instruktionsförslaget i tillämpliga delar böra tjäna till hufvudsaklig ledning.

Jämväl hafva de tillkallade sakkunnige för sin del funnit det vara af vikt, »att socialstyrelsen organiseras så, att den *dels* står i lifligaste kontakt med det verkliga lifvet och i samarbete med dem, som beröras af de växlande sociala spörsmålen, *dels* ock leder och handhar de undersökningar och utredningar, som de sociala frågorna erfordra, samt har tillgång till och behandlar det statistiska material, som i mångt och mycket blir grundläggande för styrelsens arbeten».

Huru detta sistnämnda kraf skall tillgodoses, har redan i det föregående, i anslutning till de båda kommittéernas hemställan, blifvit berördt. S o c i a l-

statistiken skulle nämligen i sin helhet komma att förläggas till socialstyrelsen och där sammanhållas till en byrå, stående i närmaste samarbete med styrelsens öfriga byråer. I detta sammanhang torde dock böra påpekas, att socialstyrelsen under nu gifna förhållanden icke kan eller bör erhålla någon direkt befattning med andra statistiska arbeten eller publikationer än verkets egna. Den af de båda kommittéerna föreslagna anordningen, att utförandet af det statistiska arbetet och publikationsverksamheten för hela civildepartementet skulle åläggas en byrå, nämligen socialstyrelsens statistiska byrå, där erforderlig statistisk kompetens för dessa arbeten alltid vore till finnandes, kan helt naturligt för närvarande icke komma till utförande. Förutsättningen för en sådan anordning föreligger nämligen ej förrän departementalreformen blifvit genomförd, enär först då ett så nära samarbete mellan de olika verken kan komma till stånd (helst ock i samband med deras lokala sammanförande), som möjliggör nämnda förslags realiserande. Af det nu anförda framgår alltså, att § 1, mom. 3, i förslaget till instruktion för socialstyrelsen nu måste utgå, och att socialstyrelsen följaktligen icke nu bör erhålla till uppgift att »utföra de statistiska delarna af medicinalstyrelsens och försäkringsinspektionens berättelser samt att ombesörja offentliggörandet af dessa och departementets öfriga publikationer».

Med afseende åter å socialstyrelsens kontakt med det verkliga lifvet och samarbete med dem, som beröras af de växlande sociala spörsmålen, ligger det redan i de styrelsens förelagda uppgifternas natur, att en sådan växelverkan måste komma till stånd och allt vidare utvecklas. De af departementschefen särskildt tillkallade sakkunnige hafva ock velat gifva uttryck åt sin förvissning därom, att socialstyrelsen skall komma att bygga vidare på den goda grund härvidlag, som blifvit lagd af kommerskollegium. Redan i det föregående har ock socialstyrelsens förutsatta allt intimare samarbete med institutioner, korporationer och enskilde på olika sociala områden något närmare utvecklats. Här må vidare endast i förbigående erinras därom, att socialstyrelsen i fortsättningen, såsom hittills kommerskollegium, förutsättes skola stå i nära förbindelse med i orterna verksamma organ och funktionärer (ortsombud, statens förlikningsmän, yrkesinspektörer, arbetsförmedlingsanstalter, sjukkassor och andra korporationer) ej mindre genom skriftväxling och personliga besök i orterna af styrelsens tjänstemän (för inspektion, konsulentverksamhet, öfvervarande af förhandlingsmöten, inhämtande af statistiska och andra uppgifter o. s. v.) än äfven genom anordnandet af möten mellan verket och underordnad personal o. s. v. För socialstyrelsens anlitande af biträde af utanför verket stående personer — mer eller mindre tillfälligt tillkallade sakkunnige, de sektioner af det s. k. sociala rådet, som omedelbart synas böra

upprättas, ett par s. k. fullmäktige o. s. v. — skall i det följande något närmare redogöras.

Det har ock synts vara af betydelse att i detta sammanhang få betonadt, att upprättandet af en socialstyrelse och denna statsinstitutionens deltagande uti arbetet och medverkan på olika sociala områden ingalunda kommer att öfverflödiggöra eller kringskära det nyttiga arbete på flera af dessa områden, som nu utföres af olika statliga och kommunala myndigheter, föreningar och enskilde. Tvärtom bör äfven mellan dessa och det blifvande statsorganet icke allenast etableras det intimaste samarbete utan ock i åtskilliga fall äga rum en naturlig arbetsfördelning, därvid den ledande principen bör vara, att andra och större uppgifter icke öfvertagas af statsorganet än som under gifna förhållanden pröfvas erforderligt och lämpligt. Den ledning och kontroll, som staten på vissa af dessa områden nu eller framdeles kan finnas böra utöfva genom ett sitt sakkunniga organ, bör ock i väsentlig mån erhålla karaktären af ett förtroendefullt samarbete med dem, som i sitt eget välförstånd äro af densamma berörda.

Hvad slutligen angår den af de båda kommittéerna äfven i detta sammanhang (sid. 157) berörda frågan om samarbetet mellan socialstyrelsen och vissa andra centrala förvaltningsorgan, har de tillkallade sakkunniges mening därom i det föregående redan i hufvudsak kommit till uttryck. Tydligt är, att detta samarbete för närvarande icke kan komma till stånd i den större utsträckning, som kommittéerna tänkt sig blifva möjligt en gång i framtiden efter departementalreformens genomförande.

Redan för närvarande bör dock alltid, enligt hvad i det föregående erinrats, samarbete mellan socialstyrelsen och andra verk jämlikt kungl. kungörelsen den 16 februari 1900 (jfr ofvan sid. 16) tämligen ofta komma att äga rum. För ett intimt samarbete mellan vederbörande departement och socialstyrelsen är ock vederbörligen sörjdt genom den ställning, verket och dess tjänstemän skulle komma att intaga gent emot civildepartementet, i det att styrelsen ställes i så nära anslutning till detta, som under nuvarande förhållanden gärna är möjligt.

Fastställandet af några bestämda regler för det personliga samarbetet mellan socialstyrelsens och andra verks tjänstemän, ett samarbete, som ofta blir nödvändigt, torde, såsom de båda kommittéerna uttalat, icke behöfva ske. Ej heller torde det vara behöfligt att för närvarande mellan socialstyrelsen och försäkringsinspektionen anordna sådan *gemensam* handläggning af vissa ärenden af försäkringsteknisk natur, som afses uti förslaget till instruktion för socialstyrelsen § 19, mom. 2 (jfr nedan). Skulle en sådan handläggning dock af vissa skäl anses böra förekomma, synas lämpliga bestämmelser i sådant afseende kunna meddelas efter förebilden af den nu föreskrifna ge-

mensamma handläggningen af vissa ärenden mellan arméförvaltningens sjukvårdsbyrå och medicinalstyrelsen (jfr arméförvaltningens instruktion § 13, mom. 2; jfr ock § 16, mom. 1 och 2). Däremot synes det vara af stor betydelse — såsom redan i annat sammanhang framhållits — att ett sådant mera intimt och regelmässigt samarbete mellan olika verk uti viktigare ärenden, berörande bådas verksamhetsområden, hvarom de båda kommittéerna väckt förslag (jfr komm. bet. sid. 182 och förslaget till instruktion för socialstyrelsen §§ 3—5), i och med socialstyrelsens upprättande genom uttryckliga föreskrifter i vederbörande verks instruktioner bestämmas skola äga rum mellan socialstyrelsen och åtminstone tvänne andra verk, nämligen kommerskollegium och försäkringsinspektionen. Uppmärksammas bör, att en dylik anordning — hvarigenom vid handläggningen inom ett verk af ärende, som berör ett eller flera andra förvaltningsorgans verksamhetsområde, representant för detta eller dessa organ skall vara närvarande för bevakande af intressen, som falla under deras verksamhet, med åliggande att deltaga i öfverläggningarna, men ej i beslutet samt att i förekommande fall anteckna sin afvikande mening till protokollet — ingalunda innebär någon nyhet inom statsförvaltningen (jfr t. ex. instruktionen för vattenfallsstyrelsen § 30). Det torde ock böra tagas i öfvervägande, huruvida icke denna vida enklare form för samarbete mellan nu nämnda verk borde föreskrifvas äfven för en del sådana fall, då eljes den ofvannämnda kungl. kungörelsen den 16 februari 1900 skulle äga tillämpning.

Frågan om det antal byråer och den personaluppsättning, som erfordras för den nu till upprättande föreslagna nya socialstyrelsen, hafva de tillkallade sakkunnige underkastat en noggrann ompröfning.

Antal byråer och personaluppsättning.

Vidkommande först antalet behöfliga byråer inom styrelsen hafva de sakkunnige, i likhet med de båda kommittéerna, kommit till tvänne alternativa förslag. De hafva sålunda funnit, att under vissa förhållanden och särskildt intill dess en ny och utvidgad lagstiftning om arbetarskydd hunnit blifva genomförd, antalet byråer bör kunna inskränkas till *tre*, nämligen *en* för alla s. k. arbetarfrågor och »öfriga» sociala frågor, *en* för socialförsäkringsfrågor (närmast sjukförsäkring och moderskapsförsäkring) och *en* för socialstatistiken och publikationsverksamheten.

Emellertid väntas förslag till ny lagstiftning om arbetarskydd redan komma att föreläggas innevarande års Riksdag, vid hvilket förhållande ansetts böra undersökas, huruvida detta, såsom de båda kommittéerna förordat, borde föranleda till ett omedelbart upprättande inom socialstyrelsen af en *fjärde* byrå, afsedd enbart för ärenden rörande arbetarskydd och yrkesinspektion. De tillkallade sakkunnige hafva ock beredts tillfälle att taga del af det föreliggande lagförslaget, hvilket för närvarande är under lagrådets

pröfning, och hafva häraf sökt bilda sig en så noggrann uppfattning som omständigheterna medgifvit af det arbete, som förslaget genomförande kan beräknas medföra för »yrkesinspektionens chefsmyndighet». Denna granskning har gifvit vid handen, att å densamma redan från början skulle komma att ställas ganska stora anspråk, helt andra och väsentligt större än som beträffande dessa ärenden hittills påhvilat kommerskollegium. »Chefsmyndigheten» skulle sålunda få ett omfattande och omdömeskrävande arbete med uppgörande af förslag till en hel del specialförfattningar och instruktioner samt vidare med yrkesinspektionens organisation, ledning och kontroll, speciell inspektionsverksamhet, meddelande af vissa eftergifter med afseende å lagens tillämpning, utarbetandet af förslag till skyddsanordningar och skyddsföreskrifter o. s. v. Dessa anspråk på »chefsmyndighetens» kompetens och arbetskrafter skulle ock komma att ytterligare ökas, därest, såsom Kungl. Maj:t funnit lämpligt och äfven synes riktigast, det af den s. k. yrkesfarekommittén föreslagna *arbetarskyddsrådets* uppgifter, särskildt beträffande författningsarbetet, i väsentliga delar öfverflyttas på »chefsmyndigheten». Slutligen hafva de nyligen till gemensamma öfverläggningar, bland annat rörande det föreliggande organisationsförslaget, samlade yrkesinspektörerna uttalat sin anslutning till detsamma under förutsättning, att inom socialstyrelsen blir upprättad en byrå enbart för arbetarskydd och yrkesinspektion af den omfattning här nedan föreslås. Under sådana förhållanden och då det sålunda uppställda krafvet kan tillgodoses utan någon större kostnadsökning, hafva de sakkunnige funnit sig böra föreslå det omedelbara upprättandet af en dylik *fjärde* byrå (jfr 1:sta och 2:dra byrån i alternativ I å sid. 66). Förutsättningen för dess upprättande har dock syns dem böra vara, att lagen om arbetarskydd blir antagen. Skulle så ej blifva förhållandet, torde arbetarskyddsärendenas handläggning, som nämndt, böra anförtros åt en för *alla* arbetarskyddsärenden gemensam byrå med den organisation, som för en sådan alternativt föreslagits (jfr 1:sta byrån i alternativ II å sid. 68).

Hvad de öfriga byråerna beträffar, synes äfven en hvar af dem redan från början få ganska betydande arbetsuppgifter. På *1:sta byrån* (enligt alternativ I) med dess mångskiftande ärenden kommer visserligen icke att hvila så mycket löpande förvaltningsarbete som å de öfriga byråerna. Under den första tiden torde detta hufvudsakligen komma att afse — förutom byråchefens funktioner i förekommande fall som ställföreträdare för verkets chef och sekreterarens för fullgörandet af sekreterargöromålen å såväl 1:sta som 4:de byrån — ärenden angående *förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare* (kollektivafstal, arbetskonflikter, medling och skiljedom; i arbetstvister m. m.); angående *arbetsmarknaden* (offentlig och enskild ar-

betsförmedling, emigration, tillsyn å utvandrare agenter m. m.); angående *nykterhetsverksamheten* m. m.; angående allmän *fattigvård* m. m. samt angående *styrelsens hela personal* (personaltillsättning, tjänstledighet, semester, extra tjänstemän, arbetsordning o. s. v.). Därjämte komma emellertid att särskildt å denna byrås personal ställas stora anspråk beträffande »utredande af olika sociala spörsmål samt på dess initiativ till statsmakternas åtgöranden» äfvensom med afseende å utarbetandet af regelbundna redogörelser till »Sociala Meddelanden» och all erforderlig medverkan i och för det statistiska arbetet inom icke allenast de ofvan nämnda utan äfven de många öfriga områden, som tillagts denna byrå och beträffande hvilka något löpande förvaltningsarbete ännu ej förekommer.

Att uppgifter af sistberörda art kommer uppenbarligen äfven öfriga byråers personal, en hvar inom sitt gebit, att få ägna all tillbörlig uppmärksamhet. För förvaltningsarbetena å *2:dra byrån* (enligt alternativ I) är redan redogjort. Å *3:dje byrån* komma arbetena tydligtvis till en början att hufvudsakligen afse de mångtaliga ärenden rörande registrerade sjukkassor samt därjämte, i händelse af det väntade lagförslagets antagande, rörande moderskapsförsäkringen. Till denna byrå torde ock, därest för en jämnare fördelning af arbetsuppgifterna eller af andra skäl så skulle befinnas lämpligt, fattigvårdsärendena eventuellt kunna öfverflyttas från 1:sta byrån. Arbetena å *4:de byrån* komma slutligen, som nämnt, att omfatta *hela* socialstatistiken — såväl den s. k. allmänna arbetsstatistiken som de större eller mindre specialundersökningar på olika områden, hvilka i hittills alltjämt ökad omfattning påkallats af statsmakterna.

I likhet med de båda kommittéerna hafva äfven de sakkunnige velat framhålla önskvärdheten af, att en detaljerad ärendesgruppering (jfr komm. bet. sid. 162—163) icke bör »fastslås genom uttryckliga instruktionsbestämmelser, utan att en öfverflyttning af vissa ärenden från en byrå till en annan i mån af behof utan vidare omgång skall kunna äga rum, samt att ett dagligt och intimt samarbete mellan de olika byråerna gifvetvis måste förutsättas», särskildt emellan 4:de byrån och öfriga byråer.

Vid upprättandet af ett nytt verk med, såsom här är fallet, delvis nya arbetsuppgifter, är det gifvetvis svårt att med säkerhet beräkna arbetets mängd samt personal- och anslagsbehofven. I detta fall gälla dessa svårigheter dock närmast de omedelbart tillkommande *nya* uppgifterna. Hufvuddelen af socialstyrelsens ärenden kommer emellertid att dit sammanföras från andra ämbetsverk. Och om äfven vissa af dessa ärenden hädanefter komma att beredas en mera ingående behandling än tillföre, läser detta dock icke utan vidare få anses medföra en motsvarande ökning i arbetet, enär handlägg-

Personal.

ningen hädanefter i regel skulle tillkomma en mera sakkunnig och för dessa uppgifter mera direkt intresserad personal.

icke heller böra de i en framtid för socialstyrelsen förestående uppgifterna få föranleda till, att verket från början utrustas med arbetskrafter, som icke fullt tagas i anspråk för de redan föreliggande arbetsuppgifterna. Till dessa måste dock alltid höra — särskildt för verkets chef och öfriga tjänstemän i ledande ställning — att ägna tillbörlig uppmärksamhet åt de närmast väntade nya uppgifterna, så att sakkunnig medverkan från socialstyrelsens sida skall kunna vara att påräkna vid reformförslagens genomförande och upptagandet af nya sådana.

Detta kraf, hvars stora betydelse icke får förbises, hafva de båda kommittéerna formulerat sålunda: »personalen kan dock icke heller tillmätas alltför knappt, särskildt om det utbredda och kostsamma kommittéväsendet äfven på detta område skall kunna i någon mera afsevärd grad minskas». I detta sammanhang bör särskildt framhållas, hurusom ett verk som socialstyrelsen alltid måste hafva till uppgift — förutom löpande förvaltningsarbeten, inspektionsverksamhet och statistiska utredningar o. s. v. — att antingen själfst verkställa af Kungl. Maj:t anbefallda, mer eller mindre omfattande utredningsarbeten och afgifva slutliga utlåtanden öfver viktiga reformförslag eller ock tillhandahålla på området sakkunnig personal för liknande arbeten inom departementen eller uti kommittéer etc., äfvensom för biträde vid ärendenas beredning till underdånig föredragning o. s. v. Tydligt är, att inom ett sådant verk, åtminstone i någon mån, måste finnas tillgäng till kompetenta ersättare för de befattningshafvare, hvilka tagas i anspråk för ofvan angifna uppgifter, på det att de löpande arbetena icke skola blifva eftersatta för sålunda påkommande arbeten och uppdrag. Erfarenheterna från kommerskollegium — uti hvad det gäller såväl näringsförvaltningen som socialförvaltningen — hafva nogsamt gifvit vid handen, att man, då det är fråga om ett verk med nu angifna uppgifter, har att räkna med förhållanden, som icke äro i allo tillämpliga på de vanliga förvaltningsverken. Kommerskollegium samt dess ämbets- och tjänstemän måste sålunda ofta nog tagas i anspråk för arbeten och uppdrag af ofvannämnda art, till afgjort gagn, enligt hvad det vill synas, för det allmänna. Å andra sidan hafva understundom, då lämplig och med ärendena fullt förtrogen ersättare ej funnits att förordna, vissa löpande arbeten måst stå tillbaka. Äfven om det icke lär vara möjligt att gifva ett verk af detta slag en sådan utrustning, att dylika eventualiteter kunna helt förekommas, synes det vara på sin plats att åtminstone i någon mån söka förebygga deras alltför täta återkommande genom sådana anordningar, att icke *hvarje* extra påkommande uppdrag föranleder dylika rubbningar i de löpande arbetena.

Vid sin granskning af de båda kommittéernas förslag till lönestat för socialstyrelsen hafva de tillkallade sakkunnige funnit, att viss hänsyn tagits till ofvan anförda förhållanden, men att kommittéerna tydligen på samma gång låtit sig angeläget vara att strängt begränsa utgifterna för den nya organisationen. Då de sakkunnige det oaktadt nu föreslå kostnaderna ytterligare nedbringande, har detta också möjliggjorts endast genom den begränsning af arbetsuppgifterna, som af dem i det föregående förslagits, samt den omläggning af organisationen, som är en gifven konsekvens af de ändrade förutsättningarna för dess genomförande. Ifrågavarande begränsningar i socialstyrelsens arbetsuppgifter äro dock ej större än att de i viss mån uppvägas af den ökning i arbetet, som betingas däraf att styrelsens ställning nu måste blifva en annan än kommittéernas förslag innebär samt att andra af dem äsyftade reformer icke samtidigt kommit till utförande. Sålunda måste nu, då socialstyrelsen icke organiseras som en departementsafdelning vid sidan af ett med betydande juridisk kompetens utrustadt departementskansli, detta slags kompetens blifva något bättre tillgodosedd inom styrelsen än kanske eljes varit nödigt (jfr nedan sid. 58). Vidare måste nu styrelsen själf i större utsträckning få hand om sina ekonomiska angelägenheter (hvilka af kommittéerna förutsatts skola handhafvas på annat håll gemensamt för hela civildepartementet), o. s. v. Otvifvelaktigt läser ock den socialstyrelsens tjänstemän påhvilande föredragningskyldigheten i statsrådsberedningen samt öfrigt tjänstgöring inom civildepartementet, om också möjligast praktiska anordningar träffas, icke nu kunna ordnas så enkelt, som när en gång departementalreformen hunnit genomföras. Äfven vissa andra lättnader i arbetet, i kommunikationen mellan olika verk etc., torde först i samband därmed kunna beredas. Allt detta har vållat, att någon större nedsättning af utgiftsstaten, än som här nedan föreslagits, syntes de tillkallade sakkunnige icke vara att tillråda.

Förslaget till stat är, som nämndt, uppgjort under den förutsättning, att de bebådade förslagen till lagar angående arbetarskydd och moderskapsförsäkring blifva i år genomförda (jfr alternativ I). Skulle mot förmodan ettdera eller båda dessa förslag komma att falla, bör däraf föranledas en minskning i socialstyrelsens personaluppsättning och utgiftsstat på sätt framgår af för dessa eventualiteter uppgjorda alternativa förslag (alternativ II).

Uti sitt anförande till statsrådsprotokollet den 30 december 1911 har departementschefen anförut hufvudskälen för, att socialstyrelsens personal i viss omfattning omedelbart borde blifva uppförd på *ordinarie stat*. Departementschefen har sålunda erinrat därom, att den af Kungl. Maj:t anbefallda utredningen om reglering af löneförhållandena för den del af kommerskollegii personal, som komme att öfverflyttas till socialstyrelsen, i och med det nu

*Ordinarie
stat.*

föreliggande kommittébetänkandet blifvit verkställd. Och då ett verk för de sociala ärendena uppenbarligen är påkalladt af ett stadigvarande behof, har departementschefen funnit en slutlig och definitiv löneroglering för den del af denna personal, som betingas af detta behof, böra äga rum i samband med det föreslagna nya verkets upprättande.

För egen del hafva de tillkallade sakkunnige redan i det föregående gifvit uttryck åt sin anslutning till denna departementschefens uppfattning. De hafva ock vitsordat riktigheten af den princip, som de båda kommittéerna lagt till grund för sitt förslag i denna del — hvilken för öfrigt redan vunnit statsmakternas gillande och som regel tillämpats vid den omorganisation af de förvaltande verken, som under de senare åren ägt rum — nämligen att för *ordinarie* arbete, så långt lämpligen kan ske, skall användas *ordinarie* personal. I annat sammanhang har ock redan blifvit framhållet, att de sakkunnige vid uppgörande af sitt förevarande förslag utgått från nämnda princip, ehuru de samtidigt låtit sig angeläget vara att tillse, att icke flera befattningshafvare föreslås till uppförande på *ordinarie* stat, än som under alla förhållanden kunna förutses blifva behöfliga. De sakkunnige hafva sålunda sökt noggrant pröfva antalet, arten och omfattningen af de ärenden, som skulle komma att af socialstyrelsen handläggas, för att få utrönt, huru stor *ordinarie* arbetsmängd komme att påhvila det nya verket. De hafva därefter sökt bilda sig en så noggrann föreställning som möjligt om, huru många och hvilka slags olika tjänstemän oundgängligen måste erfordras för dessa *ordinarie* arbetsuppgifters fullgörande. För dem har ock, som nämndt, framstått såsom synnerligen önskvärdt att söka i möjligaste mån nedbringa kostnaderna för det nya verket.

Som resultat af den granskning och öfverarbetning af kommittéförslaget, hvilken de sakkunnige efter nu angifna riktlinjer utfört, har framgått det förslag för tillgodoseende af socialstyrelsens personal- och anslagsbehof, som här framlägges. Till uppförande å *ordinarie* stat föreslås sålunda endast de tjänstebefattningar och de anslagsposter, hvilka för *ordinarie* arbetsuppgifter och under *alla* förhållanden pröfvats blifva erforderliga. Där arbetsuppgifterna däremot befunnits vara af så växlande eller tillfällig natur, att de icke kunna tillräknas de *ordinarie* uppgifterna, har den för dessa arbeten erforderliga personalen icke uppförts på *ordinarie* stat, utan anslag för ändamålet i stället ansetts böra uppföras å *extra* stat jämte en del andra särskildt för socialstatistiken behöfliga extra anslag.

Förutom de ofvan anförda skälen för uppförande å *ordinarie* stat af den del af socialstyrelsens personal, som därtill här föreslås — hvilka skäl de tillkallade sakkunnige, i likhet med departementschefen, för sin del funnit vara afgörande — torde jämväl böra erinras därom, att genom en sådan

åtgärd otvifvelaktigt bör vinnas väsentligt större möjlighet än eljes att för socialstyrelsen alltjämt erhålla fullt lämpliga arbetskrafter samt åt statsförvaltningen bevara den erfarenhet på det sociala arbetsfältet och den särskilda förtrogenhet med de många olika uppgifterna, som dessa tjänstemän med åren förvärfvat.

Under hittillsvarande förhållanden — arbetsstatistiken har nu, med undantag för chefen, varit uppförd på extra stat i 15 år — då ordinarie anställning icke kunnat erhållas, har det nämligen alltför ofta inträffat, att verkliga förmågor efter några års anställning vid arbetsstatistiken och vunnit erfarenhet på detta arbetsområde gått öfver till annan verksamhet och måst ersättas med annan, ännu ej fullt utbildad personal. Tydligt är, att detta varit till afgjort men för arbetenas jämna fortgång och för arbetsresultatet i dess helhet samt äfven i viss mån varit ägnadt att fördyra arbetet.

Någon olägenhet för statsverket kan icke heller vara att emotse af den för socialstyrelsen erforderliga personalens uppförande å ordinarie stat i nu föreslagen omfattning. De tjänstebefattningar å socialstyrelsens stat, som nu föreslås, hafva de sakkunnige, som nämndt, låtit sig angeläget vara att nedbringa till minsta möjliga antal. Då tillika förvaltningens uppgifter på de områden, som nu skulle tilläggas styrelsens verksamhet, alltjämt torde komma att kvarstå, lärer någon minskning för framtiden af denna personal icke vara att emotse. Och äfven om med afseende å den nu föreslagna organisationen i en framtid kunna komma att tarivas förändringar — för en eventuell inflyttning i departementet erfordras endast vissa formella sådana — bör en omorganisation icke i minsta mån kunna försvåras därigenom, att denna personal nu uppföres på ordinarie stat. I samband därmed böra nämligen, såsom ock departementschefen erinrat och enligt hvad vid de senare årens lönerogleringar alltid ägt rum, meddelas vidtgående föreskrifter om skyldighet för vederbörande befattningshafvare att vara underkastade den utvidgade eller förändrade tjänstgöring eller den förflyttning till annat ämbetsverk, som kan varda dem i behörig ordning ålagd (jfr kungl. kungörelsen den 18 oktober 1907 angående motsvarande bestämmelser för statskontoret m. fl.). Själfallet böra ock öfriga för nyreglerade verk meddelade villkor och bestämmelser för åtnjutande af de fastställda nya aflöningsförmånerna blifva gällande äfven för socialstyrelsen.

Redan i detta sammanhang torde böra framhållas, att de sakkunnige ingalunda förbisett, att vissa delar af socialstatistiken, exempelvis kooperations- och arbetslöshetsstatistiken samt landtarbetarundersökningarna, hittills endast anordnats försöksvis, och att det möjligen kunde göras gällande, att den med dessa statistiska arbeten sysselsatta personalen icke redan nu

borde uppföras på ordinarie stat, emedan det ifrågavarande arbetet med tiden kunde komma att upphöra. Men äfven om så skulle komma att ske, hvilket de sakkunnige dock för sin del hålla för föga troligt — tvärtom synes t. ex. landt-arbetarstatistiken med det snaraste böra utvidgas på sätt de år 1910 inom kommerskollegium tillkallade kommitterade förordat, liksom äfven de båda andra anförda grenarna af arbetsstatistiken alltjämt torde böra fortbestå — så äro dock med bestämdhet att vänta vissa i en nära framtid nödiga utvidgningar af socialstatistiken (t. ex. budgets- och lefnadskostnadsutredningar, allmän arbetslönestatistik m. m.), hvadan någon brist på arbetsuppgifter för den här för socialstatistiken föreslagna personalen icke lärer vara att emotse. Uppmärksammas bör dock, att de sakkunnige trott sig för närvarande böra föreslå de af kommittéerna upptagna ordinarie befattningarna för socialstatistiken minskade med en förste aktuariefattning och två tjänster för kvinnliga befattningshafvare. Då det emellertid syntes de sakkunnige vara af den största vikt, att socialstyrelsen — och jämväl socialstatistiken, i likhet med öfrig officiell statistik — blir fullt skickad att möta de många och svårlösta uppgifter, som blifva den förelagda, hafva de sakkunnige icke funnit tillrädligt att sträcka sig längre i inskränkningar än de redan gjort med afseende å de befattningar vid socialstyrelsen, som böra uppföras å ordinarie stat.

Bland de i statförslaget upptagna befattningarna förekommer ock ett antal sådana för kvinnliga biträden, hvilkas ställning, enligt de sakkunniges mening, i hög grad är i behof af den förbättring, som följer med ordinarie anställning.

På ordinarie stat synes ock, som nämndt, böra uppföras en *del* af de beräknade kostnaderna för amanuenser, gratifikation, extra biträden, fullmäktige, sakkunnige och vikariatsersättning, nämligen den del däraf, som kan beräknas blifva af konstant natur och under alla förhållanden behöflig. Som emellertid behofvet af anslag för ifrågavarande ändamål redan för närvarande är icke oväsentligt större och redan under de närmaste åren möjligen kan behöfva föranleda växlande anslag, har det syntes lämpligt att uppföra återstoden af det för ändamålet nu behöfliga anslaget på *extra* stat. På enahanda grunder hafva till uppförande på *extra* stat föreslagits de nu till arbetsstatistiken anvisade anslagsposterna för ombud i orterna, för införskaffande af statistiska primäruppgifter o. s. v., hvilka utgifter allt efter de år från år växlande behofven torde komma att behöfva fastställas till olika belopp; det ena året, då en särskildt omfattande specialundersökning utföres, kan sålunda komma att erfordras ett större belopp, ett annat år, då någon sådan specialundersökning icke förekommer, ett väsentligt mindre o. s. v.

Med afseende å de olika befattningshafvarnas tjänsteställning, benämning och uppgifter samt aflöning och öfriga förmåner hafva de tillkallade särskilde sakkunnige i vissa delar kunnat fullständigt ansluta sig till hvad de båda kommittéerna i berörda afseenden föreslagit. Ut i en del andra fall åter hafva de för sin del funnit sig böra bestämdt förorda mer eller mindre vidtgående förändringar därutinnan, i regel för kostnadernas nedbringande, men jämväl på grund däraf, att de funnit den i viss mån omlagda organisationen föranleda vissa jämkningar, och slutligen äfven med hänsyn därtill, att de ansett hvad de båda kommittéerna föreslagit böra tagas under ompröfning först i samband med en eventuell departementalreform eller med andra förslag, som ännu ej föreligga.

De särskilda befattningarna.

Utän att ingå i någon som helst pröfning af hvad de båda kommittéerna anført om de tilltänkta departementsdirektörernas tjänsteställning, benämning och aflöningsförmåner, hafva de särskildt tillkallade sakkunnige funnit sig böra föreslå, att *chefen* för socialstyrelsen omedelbart vid verkets inrättande skall erhålla *generaldirektörs* tjänsteställning och benämning.

Chefen.

Till detta resultat hafva de kommit efter ett noggrant öfvervägande af frågan. De stora kraf såväl beträffande teoretisk utbildning och ingående förtrogenhet med viktigare sociala spörsmål som med afseende å framstående chefsegenskaper, praktisk duglighet och organisationsförmåga, hvilka alltid måste ställas på innehafvaren af detta chefsämbete, liksom ock de stora, väsentligt olikartade och ofta synnerligen omdömespröfvande arbetsuppgifter, som måste påhvila honom, samt slutligen jämförelsen med andra chefsbefattningar inom statsförvaltningen göra det enligt de tillkallade sakkunniges mening naturligt, att *chefen* för socialstyrelsen blir generaldirektör. Äfven det nya verkets karaktär och betydelse vid sidan af andra förvaltningsorgan synes dem därigenom riktigast komma till uttryck.

Däremot hafva de sakkunnige lika bestämdt förordat, att aflöningen för *chefen* för socialstyrelsen icke må sättas högre än den för motsvarande befattningar nu som normalgrad fastställda, eller 11,000 kronor (däraf 7,000 kronor som lön, 3,000 kronor som tjänstgöringspengar och 1,000 kronor som ortstillägg).

I likhet med öfriga befattningshafvare inom socialstyrelsen och af samma grunder, som för dessa anförts, bör äfven *chefen* redan från början erhålla *ordinarie* auställning.

Däremot synes det, af flera skäl, icke vara lämpligt att, såsom de båda kommittéerna föreslagit, en af byråcheferna skulle erhålla ett särskildt tilläggsarfvode i egenskap af *chefens ställföreträdare* i förekommande fall. Dyligt arfvode har hittills endast fastställts för ett af de s. k. kommunikationsverken och synes inom flertalet öfriga verk icke böra förekomma. Icke heller inom socialstyrelsen torde det, åtminstone för närvarande, vara be-

höfligt. Som emellertid chefen för socialstyrelsen af tjänsteresor och andra offentliga uppdrag kan förväntas allt emellanåt blifva hindrad utöfva sitt ämbete, därvid en af byråcheferna och då närmast chefen för 1:sta byrån — hvilken af byråcheferna antagligen komme att äga den mest mångsidiga förtrogenheten med flertalet olika sociala spörsmål — väl i regel skulle komma att förordnas uppehålla hans befattning, synes nämnda byråchef genom bestämmelser i instruktionen lämpligen kunna tilläggas uppgiften att i förekommande fall vara chefs ställföreträdare, dock utan åtnjutande af särskildt tilläggsarfvode.

Byråchefer. Såsom de båda kommittéerna föreslagit, bör i spetsen för en hvar af socialstyrelsens byråer — de må nu blifva tre eller fyra — ställas en tjänsteman med *byråchefs* ställning och aflöningsförmåner.

Då tydligen på hvar och en af dessa befattningshafvare måste ställas stora fordringar med afseende å teoretisk utbildning och praktisk duglighet (om ock i olika riktningar), arbets- och ledareförmåga samt initiativ, är det af den största vikt, att dessa tjänster redan från början kunna beklädas med verkliga förmågor. Vid bifall till det här framställda hufvudförslaget rörande socialstyrelsens organisation (alternativ I, jfr sid. 66) skulle, förutom öfriga åligganden, byråcheferna å de tre första byråerna få till uppgift att tillika vara öfverinspektörer inom ett visst gebit (byråchefen å 1:sta byrån arbetsförmedlingsinspektör, å 2:dra byrån yrkesöfverinspektör och å 3:dje byrån sjukkasseeinspektör). De af de båda kommittéerna föreslagna byrådirektörs- och öfverinspektörsbefattningarna föreslås sålunda skola bortfalla. Skulle emellertid förslaget till lag om arbetarskydd icke i år komma att blifva antaget och socialstyrelsens arbetsuppgifter med afseende å handläggningen af ärenden rörande arbetarskydd och yrkesinspektion till följd däraf blifva icke oväsentligt begränsade, bör, som nämndt, antalet byråer minskas till tre, och skulle då tydligtvis äfven byråcheferna endast blifva tre till antalet (jfr nedan).

Framhållas bör emellertid, att förslaget att i hvarje fall förena öfverinspektörsuppgifter med vissa byråchefsbefattningar ingalunda får anses innebära, att den direkta inspektionsverksamheten endast kan eller bör utöfvas af byråcheferna. Tvärtom är det tydligt att, äfven om viktigare inspektioner närmast böra utföras af resp. byråchef såsom öfverinspektör — där icke desamma i visst fall pröfvas böra verkställas af generaldirektören — en del enklare inspektions- och revisionsarbete efter styrelsens bestämmande med fördel bör kunna utföras af underordnade tjänstemän å resp. byråer. Erinras må ock, hurusom äfven med afseende å arbetet inom styrelsen afgörandet resp. föredragningen af vissa grupper af ärenden och sådana af mindre vikt bör i lämplig omfattning kunna anförtros åt de särskilda byrå-

tjänstemän, som därtill äga kompetens. Därigenom böra kostnaderna kunna nedbringas och arbetet förenklas, hvarjämte man skulle vinna, att vederbörande byråchefer icke blefve upptagna af enklare tjänstegöromål till förfång för deras viktigare uppgifter inom styrelsen.

Slutligen torde böra bemärkas, att äfven byråchefen för 4:de byrån (socialstatistiken) kommer att få sitt arbete icke oväsentligt ökad genom den indragning af en förste aktuarietjänst, som de sakkunnige föreslagit.

På af de båda kommittéerna anförda skäl synas några bestämda kompetensvillkor *icke* böra uppställas för byråchefsbefattningarna inom socialstyrelsen. Till hvad kommittéerna därom anført må endast fogas en erinran, att byråchefsbefattningen å 2:dra byrån (enligt alternativ I) väl i regel kommer att beklädas med en tekniker. Skulle emellertid organisationen komma att blifva den alternativt föreslagna (alternativ II), bör byråchefen å 1:sta byrån (för *alla* arbetarfrågor, inkl. arbetarskyddsärenden) kunna vara antingen arbetsförmedlingsinspektör (med i regel socialpolitisk utbildning) eller öfveryrkesinspektör (och sålunda väl i regel tekniker) — jfr nedan.

Byråchefernas aflöningsförmåner böra gifvetvis, såsom ock kommittéerna föreslagit, blifva de för befattningshafvare af denna grad i nyreglerade verk vanliga, hvarjämte deras befattningar böra uppföras på ordinarie stat.

Några *byrådirektörs-* och *öfverinspektörsbefattningar* inom socialstyrelsen skulle, som nämndt, enligt det här framställda hufvudförslaget för närvarande *icke* upprättas. Om åter den meranämnda sammanslagningen af 1:sta och 2:dra byråerna till *en* gemensam byrå för *alla* arbetarfrågor under ofvan angifna förutsättningar kommer till stånd, anse emellertid de tillkallade sakkunnige, i likhet med de båda kommittéerna, att arbetarskyddsärendena i alla händelser »oförtöfvadt böra erhålla sin med dem fullt förtrogna representant inom den högsta statsförvaltningen» och att för sådant ändamål en särskild befattning som *öfverinspektör* (dock ej byrådirektör) bör upprättas å nämnda 1:sta byrå (jfr alternativ II). Så tillvida är dock förslaget i detta stycke, enligt hvad redan blifvit antydt, afvikande från kommittéförslaget, att det synts böra lämnas öppet, hvilka inspektionsuppgifter skulle tilläggas denne öfverinspektör och hvilka skulle tillhöra byråchefen. Endera af innehafvarna af byråchefs-, resp. öfverinspektörsbefattningen bör sålunda kunna vara arbetsförmedlingsinspektör (och socialpolitiskt utbildad) eller yrkesöfverinspektör (och tekniker) — jfr ofvan.

Öfverinspek-
tör
(eventuellt).

Vid det eventuella upprättandet af en sådan, särskild öfverinspektörsbefattning synes densamma, liksom öfriga fasta befattningar inom socialstyrelsen, böra uppföras å *ordinarie* stat, med en aflöning, sådan de båda kommittéerna föreslagit, eller 7,000 kronor (däraf 4,500 kr. som lön, 2,000 kr. som

tjänstgöringspenningar och 500 kr. som ortstillägg), jämte *tvänne* ålderstilllägg å 500 kronor. Den sålunda föreslagna tjänstegraden har nämligen i detta speciella fall synt vara lämplig, och då aflöningen till arbetsförmedlingsinspektören redan utgår med ofvan angifna belopp, har det icke synt böra möta några betänkligheter, att en sådan befattning som den nu ifrågasatta eventuellt blir uppförd på socialstyrelsens stat. Ett bifall till detta förslag behöfver naturligtvis icke blifva prejudicierande för blifvande organisations- och lönerogleringsförslag på detta eller andra förvaltningsområden.

Tjänstemän
af 2:dra gra-
den.

Äfven beträffande socialstyrelsens tjänstemän af 2:dra graden (*sekreterare och förste aktuarier*) föreslås nu vissa, ganska väsentliga förändringar, ehuru visserligen, i händelse hufvudförslaget kommer till genomförande, någon minskning i dessa tjänstemäns antal icke befunnits möjlig. (Enligt hvad nedan påvisas, skulle emellertid den omläggning af organisationen och minskning i antalet af socialstyrelsens ordinarie befattningshafvare, som måste blifva en följd af ett eventuellt uppskof med ettdera eller båda de föreliggande förslagen till lagar om arbetarskydd och moderskapsförsäkring, föranleda indragning af *en* och i senare fallet af *två* tjänstemän af 2:dra graden — jfr nedan, samt alternativ II å sid. 68.)

Däremot måste omläggningen af organisationen alltid föranleda vissa jämkningar uti uppgifter och kompetensvillkor för en del af dessa befattningshafvare. Enligt hufvudförslaget (alternativ I) skulle sålunda å 1:sta byrån erfordras en *sekreterare*, hvilken dock tillika beräknats tills vidare medhinna sekreterargöromålen äfven å 4:de byrån samt, eventuellt, i någon mån biträda vid redigeringen af »Sociala Meddelanden». Denne sekreterare torde, vid denna anordning af organisationen, visserligen böra äga administrativ utbildning, men dock hellre hafva aflagt examina i speciellt statsvetenskapliga ämnen än i juridiska, därest han icke, hvilket naturligtvis vore mest önskvärdt, äger kompetens på båda dessa områden. Å en hvar af 2:dra och 3:dje byråerna erfordras likaledes en *sekreterare*, hvilken i båda fallen bör vara jurist och såsom sådan i förekommande fall skall hafva skyldighet handlägga författningsärenden, tillhörande äfven andra af styrelsens byråer. Därjämte föreslås till bibehållande — och uppförande å ordinarie stat liksom alla öfriga fasta tjänstebefattningar — den nu å kommerskollegii sjukkassebyrå befintliga befattningen som sekreterare och inspektörsassistent, ehuru med den för befattningen hädanefter (då denne befattningshafvare skulle befrias från sekreterargöromålen och få mera odeladt ägna sig åt de alltjämt ökade inspektionsuppgifterna) lämpligare benämningen *förste aktuarie* (tillika inspektörsassistent). Af denne sistnämnde torde, såsom de båda kommittéerna föreslagit, bland annat böra fordras s. k. för-

säkringsteknisk kompetens, där sådan icke redan i tillräcklig mån förefinnes hos byråns — den 3:djes — öfriga befattningshafvare.

De för 4:de byrån — socialstatistiken — afsedda förste aktuariebefattningarna, hvilka i kommittéförslaget föreslagits till fyra, hafva, som nämnt, ansetts tills vidare kunna minskas till tre. Dessa tre befattningar måste, såsom ofvan framhållits, under alla förhållanden blifva erforderliga, äfven om någon af dem nu åliggande uppgifter — specialundersökningar angående arbetsförhållandena inom industriella och andra yrken (för närvarande sjömansyrket) och angående landtarbetarnas arbets- och lefnadsförhållanden, statistiska redogörelser angående sjukkasseväsendet och olycksfall i arbete m. m. — kunde komma att blifva omlagd. I och med dessa, liksom öfriga, befattningars uppförande på ordinarie stat fastslås nämligen ingalunda, att de grenar af socialstatistiken, som för närvarande af dem handhafvas, icke skola komma att undergå förändringar, eventuellt inskränkas eller helt och hållet upphöra, ehuru visserligen med sistnämnda båda eventualiteter knappast torde vara att räkna. Skulle emellertid så komma att ske, äro med all säkerhet nya kräfvande uppgifter för socialstatistiken alltjämt att emotse, hvadan dessa befattningshafvare alltid måste blifva behöfliga. Visserligen kan det icke komma i fråga, att ordinarie personal alltid skall finnas tillgänglig för mötande af alla mer eller mindre ojämnt förekommande utredningsarbeten. Då sådana arbeten förekomma utöfver en viss gräns eller ett visst sådant arbete är af större omfattning, läser fortfarande som hittills därtill få anlitas *vare sig* ordinarie personal, som därvid helt eller delvis befrias från sina öfriga åligganden — för hvilka sistnämndas fullgörande ersättare får tagas bland verkets öfriga befattningshafvare, ordinarie eller extra — *eller ock* extra personal, därest för uppgiften kompetent sådan finnes att tillgå. Själfklart är dock, att en stam af ordinarie, med arbetena fullt förtrogen personal i ett sådant verk icke utan den största olägenhet kan undvaras, och denna stam vore det, för socialstatistikens liksom för socialstyrelsens i dess helhet vidkommande, knappast välbetänkt att inskränka mer än de sakkunnige efter nu företagen omsorgsfull pröfning funnit sig böra föreslå. (Jfr sid. 52 i det föregående.)

Rörande kompetens för dessa förste aktuariebefattningar samt aflöningsförmåner för dem och öfriga föreslagna befattningshafvare af 2:dra graden böra gifvetvis på andra motsvarande områden meddelade föreskrifter blifva gällande.

Ett behof, som, enligt hvad i det föregående vidrörts, i någon mån synes böra bättre tillgodoses inom socialstyrelsen, då den nu organiseras som ett centralt ämbetsverk, än som behöft ske i händelse af dess organiserande som

Extra arv-
vode för före-
draganden i
viktigare
författnings-
ärenden.

en departementsafdelning i enlighet med de båda kommittéernas förslag, är att erhålla åtminstone en tjänsteman med större juridisk kompetens. Enligt förevarande förslag skulle tvänne af styrelsens sekreterare vara jurister. Att därmed styrelsens behof af juridisk kompetens för det löpande förvaltningsarbetet skall blifva fullt tillgodosedt, torde vara att antaga. Därjämte måste emellertid inom socialstyrelsen såväl utarbetas vissa författningsförslag som handläggas andra, mera kräfvande författningsärenden, för hvilka kommer att behövas ett ganska högt mått af juridisk kompetens. Detta arbete torde säkerligen i ganska många fall vara mera kvalificeradt än det, som i allmänhet åligger en tjänsteman i sekreterargraden. Därtill kommer, att — med de aflöningar, som dagliga jurister åtnjuta i såväl statstjänst som enskild tjänst, och hvilka äro icke oväsentligt högre än aflöningen i sekreterargraden, samt framför allt med de begränsade befordringsutsikter, som inom socialstyrelsen komma att erbjudas jurister — utsikterna för socialstyrelsen att förvärfva och bibehålla en jurist af verklig kapacitet å någon af meranämnda sekreterarbefattningar icke lära vara särdeles stora. Under sådana förhållanden och då det är möjligt, att det ifrågavarande behofvet kan komma att bortfalla, om och när socialstyrelsen en gång blir inlagd såsom en afdelning inom departementet, har det befunnits lämpligt, icke att hemställa om inrättandet af en högre aflönad befattning för ändamålet, utan att föreslå uppförandet i socialstyrelsens stat af ett extra arfvode å 1,200 kronor att utgå till den af styrelsens juridiskt utbildade sekreterare, hvilken förordnas att vara föredragande för viktigare författningsärenden. Därigenom att denne sekreterare sålunda faktiskt kommer att uppbära samma aflöning som ordinarie hofrättsledamot i de båda lägsta aflöningsgraderna, bör socialstyrelsen blifva tillförsäkrad det tillskott af högre juridisk kompetens, hvaraf styrelsen under nuvarande förhållanden tydligen är i behof.

Med afseende å detta förslag har herr *Rydén* varit af skiljaktig mening i så måtto, att han förordat detsamma endast under den förutsättning, att lagförslaget om arbetarskydd blir antaget, i hvilket fall socialstyrelsens behof af högre juridisk kompetens blir mera bestämdt framträdande och ovillkorligen måste tillgodoses.

Ofvan har omförmäls, att i händelse lagförslagen om arbetarskydd och om moderskapsförsäkring *icke* skulle blifva antagna i år, en minskning af sekreterarbefattningarnas *antal* borde äga rum. I förra fallet skulle sålunda sekreterarbefattningen å 2:dra byrån (för arbetarskyddsärenden och yrkesinspektion) — liksom öfverinspektörs- och byråingenjörsbefattningarna å nämnda byrå — öfverflyttas till 1:sta byrån (hvilken då blefve gemensam för *alla* arbetarfrågor m. m.) och där ersätta den å hufvudförslaget för 1:sta och 4:de byråerna uppförda gemensamma sekreteraren. Skulle åter den

väntade nya lagstiftningen om moderskapsförsäkring uteblifva, torde den föreslagna sekreterarbefattningen å sjukkassebyrån kunna utgå ur staten, mot det att densamma samtidigt ökas med ett amanuensarfvode för anställande å nämnda byrå af en juridiskt bildad amanuens.

Uti de båda kommittéernas förslag till stat för socialstyrelsen äro upptagna fem tjänstemän af 1:sta graden (*aktuarier, byråingenjör, bibliotekarie, registrator*). Ingen af dessa befattningar kan, enligt hvad de tillkallade sakkunnige funnit, för socialstyrelsen undvaras. Å 1:sta byrån torde emellertid tills vidare ingen sådan tjänsteman erfordras. För arbetena å 2:dra byrån (för arbetarskyddsärenden) lärer däremot redan från början behövas en byråingenjör — motsvarande den nuvarande yrkesinspektionsassistenten — hvilken dock tillika bör medhinna att regelbundet biträda som teknisk assistent å 4:de byrån (socialstatistiken). I händelse 2:dra byrån, på grund af den föreslagna arbetarskyddslagens fall, ej kommer till stånd, öfverflyttas äfven denne byråingenjörsbefattning till den »gemensamma» 1:sta byrån enligt alternativ II. Å 3:dje byrån erfordras likaledes en tjänsteman af 1:sta graden, motsvarande den nuvarande aktuarien och registratorn (för sjukkasregisteret m. m.). Denne befattningshafvares åligganden torde, vid socialstyrelsens organiserande som ett centralt ämbetsverk, böra utökas med kassörsgöröromålen för styrelsen i dess helhet (jfr ofvan sid. 49), hvilket bör möjliggöras genom tillkomsten å denna byrå af den ofvan omnämnda sekreterarbefattningen (eller den nya amanuensbefattningen enligt alternativ II).

Hvad vidare beträffar de tvänne aktuarierna å 4:de byrån (socialstatistiken), synas de nuvarande båda aktuariebefattningarna vid arbetsstatistiken böra bibehållas; och skulle dessa aktuarier erhålla till uppgift, åtminstone under de närmaste åren, den *ene* att biträda i allmänhet vid de olika socialstatistiska arbetena (fattigvårds- och arbetslöshetsstatistiken, statistiken öfver arbetsinställelser och kollektivaftal m. m.) och den *andre* att utarbeta kooperations- och lefnadskostnadsstatistiken, biträda vid tidskriftens redigering o. s. v. Slutligen hafva de tillkallade sakkunnige velat vitsorda behofvet af en för styrelsen i dess helhet gemensam bibliotekarie (och arkivarie) samt registrator. Det värdefulla sociala bibliotek och arkiv — bestående af in- och utländsk social litteratur, kollektivaftal, föreningsstadgar, mötesförhandlingar o. d. samt socialstatistiska primäruppgifter af skilda slag — hvilket under de senare åren samlats och ordnats (ehuru endast till en del) inom kommerskollegium och nu med de sociala ärendena bör öfverflyttas till socialstyrelsen, har redan för ett par år sedan hunnit till den omfattning och börjat komma till så stor användning, att en särskild bibliotekarie och arkivarie visat sig behöflig. Tillgodoseendet af detta alltjämt växande behof har

Tjänstemän
af 1:sta gra-
den.

dock hittills fått stå tillbaka för annan förstärkning af arbetskrafterna, som pröfvats mera trängande. För att socialstyrelsens bibliotek och arkiv skall kunna hållas vid makt och ytterligare utvecklas äfvensom blifva fullt tillgängligt för studieändamål och upplysningsverksamheten — önskvärdheten häraf torde bäst framgå af den ständigt ökade frekvensen äfven från allmänhetens sida — är inrättandet af nyssnämnda befattning synnerligen behöfligt. Bibliotekarien bör därför icke allenast utföra vanliga biblioteksgöromål, utan honom bör därjämte åligga att, till tjänst för såväl styrelsens olika tjänstemän som studiebesökande, omsorgsfullt och systematiskt registrera nyutkommen litteratur, tidskriftsuppsatser o. d. uti olika sociala frågor. Med bibliotekariebefattningen böra ock vara förenade registratorsgöromålen för styrelsen i dess helhet. I den mån bibliotekariens tid sådant medgifver, bör han äfven biträda vid andra, ordinarie eller extra påkommande arbeten (sammanförandet af vissa data, nykterhetsstatistik o. s. v. för »Sociala Meddelanden»).

Kompetensvillkor och aflöningsförmåner för resp. tjänstemän af 1:sta graden böra blifva sådana, som de båda kommittéerna föreslagit.

Kvinnliga
befattnings-
hafvare.

I förbigående har redan omnämnts, att det befunnits synnerligen önskvärdt, att ett antal ordinarie tjänster för kvinnliga befattningshafvare uppföras på socialstyrelsens stat. Under åberopande af hvad de båda kommittéerna därom anfört, hafva de sakkunnige för sin del velat vitsorda, att inom den nuvarande kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik äfven relativt högt kvalificerad arbete utföres af flera af de kvinnliga biträdena, och att sålunda de båda kommittéernas förslag om inrättande af en s. k. *bokhållargrad* för dylika arbeten måste anses vara fullt motiveradt.

Det oaktadt hafva de sakkunnige ansett sig förhindrade att, såsom de eljes skulle önskat, föreslå det omedelbara inrättandet af några bokhållarbefattningar vid socialstyrelsen. Behof af dylika befattningar torde nämligen förefinnas äfven inom en del andra ämbetsverk. Kungl. Maj:t har ock på grund häraf och då det här är fråga om upprättandet af en ny tjänstegrad, beslutat därom inhämta löneregleringskommitténs yttrande och förslag. Vid sådant förhållande lærer med afgörandet af frågan om inrättandet af bokhållarbefattningar vid socialstyrelsen böra anstå, intill dess löneregleringskommitténs utredning föreligger.

Däremot möta uppenbarligen inga hinder att redan nu erhålla ordinarie befattningar för kvinnor äfven vid socialstyrelsen enligt de båda aflönings typer, som Kungl. Maj:t för en del andra verks vidkommande föreslagit innevarande års Riksdag, nämligen för »biträden af högre aflöningsgrad» och »biträden af lägre aflöningsgrad». Med de aflöningsgrader, öfriga aflöningsförmåner och tjänstgöringsvillkor, som för dylika befattningshafvare

kunna blifva af Kungl. Maj:t och Riksdagen fastställda — de tillkallade sakkunnige hafva gifvetvis under förhanden varande förhållanden sett sig förhindrade att nu ingå i någon pröfning därutinnan — föreslås sålunda till upptagande på socialstyrelsens stat såsom ordinarie *dels fyra* »kvinnliga biträden af högre aflöningsgrad» (förste kontorsskrifvare) och *dels åtta* »kvinnliga biträden af lägre aflöningsgrad» (kontorsskrifvare). Af de fyra med högre aflöning (hvilka alla afses för mera kräfvande biträdesarbete) skulle *en* vara gemensam för 1:sta och 4:de byråerna (för arbetsförmedlingsärenden m. m.), *en* hafva sitt egentliga arbete å 3:dje byrån (vid sjukkasseregistret m. m.), samt *två* arbeta å 4:de byrån, däraf *en* hufvudsakligen med byråns registreringsgöromål och *en* som »förman» och med annat mera kvalificerad statistiskt arbete. Uppmärksammas bör, att de sakkunnige vid uppgörandet af sitt förslag hafva beräknat, att de nu nämnda befattningarna fortfarande blifva behöfliga, äfven om till ett följande år några bokhållarbefattningar tillkomma. De hafva nämligen ansett sig kunna utgå ifrån, att den princip, som hittills tillämpats vid socialstatistiken — nämligen att icke högre kvalificerad arbetskraft skall användas för ett arbete än som är oundgängligen af nöden och att sålunda allt arbete, som *kan* utföras af kvinnliga biträden, också *skall* utföras af sådana — skall komma att upprätthållas äfven inom socialstyrelsen. En dylik ökning af de kvinnliga befattningshafvarna i högre aflöningsgrader synes därför vara väl motiverad. För att möjliggöra inrättande i sinom tid af några bokhållarbefattningar, utan att antalet å stat redan uppförda kvinnliga befattningshafvare af öfriga grader samtidigt skall behöfva minskas, föreslås emellertid nu tillsättandet af endast *åtta* (mot af de båda kommittéerna föreslagna tio) »kvinnliga biträden af lägre aflöningsgrad» (kontorsskrifvare). Af dessa afses *en* för 2:dra byrån, *två* för 3:dje byrån och *fem* för 4:de byrån — socialstatistiken. (I händelse af 2:dra byråns indragning torde den å denna byrå placerade kvinnliga befattningshafvaren tills vidare böra tagas i anspråk för 4:de byråns arbeten.)

På socialstyrelsens stat böra slutligen också, som de båda kommittéerna Vaktmästare. föreslagit, uppföras en *förste vaktmästar-* och en *vaktmästarbefattning* (i stället för nu befintliga två vaktmästarbefattningar i kommerskollegium) enligt för dylika befattningshafvare inom centrala verk vanligen gällande aflöningsgrader.

Anslag till amanuenser, extra biträden, gratifikation, fullmäktige, sak- Öfriga anslag. *kunnige och vikariatsersättning.* För ifrågavarande ändamål hafva de båda kommittéerna beräknat ett belopp af i rundt tal 33,500 kronor (arfvode å de båda fullmäktige dock ej häri inberäknadt). Efter anställda beräkningar så noggrant som nu kunnat ske, har det befunnits, att för motsvarande behof för socialstyrelsen, organiserad på sätt här föreslagits (enligt alternativ

I), icke lärer kunna beräknas lägre belopp än 32,500 kronor; en minskning af 1,000 kronor har sålunda vidtagits å denna anslagspost. Anledningen till, att beloppet nu icke kunnat sättas lägre, har varit, att redan föreslagits *dels* innehållande tills vidare af tvänne ordinarie befattningar för *kvinnliga biträden*, hvilkas aflöning sålunda fortfarande måste utgå af anslaget till extra biträden etc., *dels* socialstyrelsens förstärkande med tvänne *fullmäktige*, hvilkas arvoden — tills vidare omöjliga att fixera, innan erfarenhet vunnits om i hvilken utsträckning deras medverkan behöfver tagas i anspråk — jämväl synas böra utgå af nämnda anslagspost. Skulle emellertid 2:dra byrån eventuellt komma att sammanslös med 1:sta byrån, synes i samband därmed en ytterligare sänkning af nu ifrågavarande anslagspost kunna ske. Denna sänkning kan dock icke blifva större än 2,000 kronor, enär, enligt hvad ofvan blifvit påvisadt, med utslutande ur staten af en sekreterarbefattning (för vissa socialpolitiska ärenden), det torde blifva nödvändigt *dels* att bereda byråchefen å denna gemensamma byrå, hvilken tjänstemans arbetsuppgifter eljes blefve alltför stora, extra biträde vid handläggningen af vissa socialpolitiska ärenden, *dels* ock att bereda 4:de byrån ökad arbetskraft i ersättning för den, som den ofvannämnde ur staten afförde sekreteraren eljes skulle presterat.

Af ifrågavarande anslagspost å 32,500 kronor föreslå de sakkunnige, att 17,500 kronor uppföras på socialstyrelsens ordinarie stat och 15,000 kronor på *extra stat* (jfr ofvan sid. 52).

Anslaget för ombud i orterna, för införskaffande af primäruppgifter m. m. föreslå de sakkunnige, i likhet med de båda kommittéerna, böra tills vidare beräknas till samma belopp som hittills, eller sammanlagdt 19,000 kronor, och torde äfven detta anslag böra uppföras på extra stat.

Slutligen torde böra uppmärksammas, att då här, liksom i kommittéföreläggandet, anställtts beräkningar öfver personal- och anslagsbehofven för socialstyrelsens olika byråer, därmed endast afsetts att få utrönt och närmare åskådliggjordt, hvilka och huru stora de föreliggande behofven för de olika uppgifterna ungefärligen äro. Klart är dock, att en sådan uppdelning icke skall strängt upprätthållas i praktiken, utan att här som annorstädes samtliga befattningshafvare och anslagsposter för likartade behof skola sammanföras till en gemensam stat för socialstyrelsen i dess helhet. Att intimaste samarbete och växelverkan mellan de olika byråerna och deras personal förutsettas skola äga rum, är redan i det föregående omnämndt. I konsekvens därmed skola gifvetvis den eller de befattningshafvare, som mot förmodan icke redan från början alltid blifva fullt upptagna af dem närmast åliggande

göromål, hafva skyldighet att efter chefens anvisningar biträda med arbetena äfven på andra områden af styrelsens verksamhet. Med de uppgifter, som redan för de närmaste åren skulle blifva socialstyrelsen förelagda, synes det ock vara tydligt, att den nu föreslagna personaluppsättningen och staten snarare skall komma att visa sig för knapp än för stor.

Sociala råd och sakkunnige.

Till hvad de båda kommittéerna anfört om socialstyrelsens förstärkande med *sociala råd* och *sakkunnige* hafva de tillkallade sakkunnige haft föga att erinra eller tillägga. I det stora hela hafva de funnit sig kunna vitsorda riktigheten och önskvärdheten af hvad kommittéerna i denna del af sin framställning andragit. För egen del hafva de sakkunnige, enligt hvad redan i det föregående anförts, sålunda ansett skäl föreligga för att tillstyrka de båda kommittéernas förslag om tillsättandet af tvänne *fullmäktige* hos socialstyrelsen — *en* representant för arbetsgifvare och *en* för arbetare. Att dessa fullmäktige under alla förhållanden skola tillsättas omedelbart vid socialstyrelsens upprättande, och att därmed icke bör anstå, intill dess den väntade nya lagstiftningen om arbetarskydd blifvit genomförd, hafva de tillkallade sakkunnige ansett sig böra bestämdt uttala. Det har nämligen synts dem böra vara till afgjort gagn, att socialstyrelsen på dylikt sätt ställes i den närmaste förbindelse med det praktiska lifvet och de intressen, som styrelsen skall hafva att tillgodose. Och behofvet af en dylik förbindelse gör sig tydligen i lika hög grad gällande för en del andra områden af styrelsens verksamhet som för arbetarskyddet och yrkesinspektionen, något som äfven de båda kommittéerna uppmärksammat, äfven om de för sin del velat ställa på framtiden socialstyrelsens förstärkande med ett par fullmäktige som extra ledamöter vid behandlingen af frågor af speciell innebörd eller af synnerlig vikt och omfattning (jfr komm. bet. sid. 200).

Fullmäktige.

Vid uppgörande af förslag till socialstyrelsens stat har ock hänsyn tagits till det nu uppställda önskningsmålet, att ifrågavarande båda fullmäktige omedelbart tillsättas, och har sålunda något mindre arfvode till dem beräknats komma att utgå redan under år 1913.

Att socialstyrelsen — liksom hittills kommerskollegium — skall för en del af sina många olika ärenden behöfva anlita biträde af utom verket stående, på olika kunskaps- eller intresseområden speciellt *sakkunnige*, därom torde icke kunna råda mera än en mening. Vid uppgörande af förslaget till stat

Sakkunnige.

har ock i viss mån hänsyn tagits till de behof i förevarande afseende, som nu kunna föreligga. Till äfventyrs kan det dock under det första organisationsåret, särskildt om den nya lagen om arbetarskydd kommer till, visa sig erforderligt, att ytterligare ett tillfälligt anslag för anlåtande af tillfälligt tillkallade sakkunnige ställes till styrelsens förfogande, hvilket i sådant fall, på grund af omöjligheten att på förhand tillförlitligt beräkna detsamma, torde böra af Kungl. Maj:ts förskotteras af tillgängliga medel.

Sociala råd. I likhet med de båda kommittéerna hafva de sakkunnige slutligen funnit, att de *fyra sociala råd* — eller, såsom de i kommittéförslaget betecknats, *sektioner* af det sociala rådet — hvilka redan nu äro behöfliga, böra upprättas samtidigt med socialstyrelsen för att stå till dess förfogande och fungera i hufvudsak på det sätt, som de båda kommittéerna tänkt sig.

Hvad först beträffar *rådet* (sektionen) för *arbetarskydd*, som skulle motsvara det af yrkesfarekommittén föreslagna »arbetsrådet» och hvilket från flera håll förordats, har visserligen uppmärksammats, att detsamma, enligt Kungl. Maj:ts mening, icke bör erhålla så vidsträckta funktioner, som med kommittéförslagen afsetts. Ett dylikt råd, ehuru med för ett »råd» eljes vanliga uppgifter, nämligen att vara en hufvudsakligen rådgifvande och, i särskilda fall, initiativtagande, sakkunnig institution på ett speciellt kunskaps- eller intresseområde — men däremot *icke* att själf utarbeta större författningsförslag och dylikt — synes dock i alla händelser blifva behöfligt och icke kunna ersättas enbart af mer eller mindre tillfälligt tillkallade sakkunnige. Äfven om sådana, särskildt kanske på nu ifrågavarande område, icke göras öfverflödiga genom tillskapandet af ett råd, bör tillvaron af ett sådant med, om ock endast några få, fasta bisittare dock vara i hög grad ägnadt att tillförsäkra ökad följdriktighet och auktoritet åt den medverkan från den utom administrationen stående, teoretiska och praktiska sakkunskapen, hvilken ett statens ämbetsverk, såsom här socialstyrelsen, kan behöfva anlita.

Med *rådet* (sektionen) för *arbetsförmedling* afses, såsom i kommittéförslaget påvisas — förutom att erhålla ett råd- och förslagsgifvande organ åt arbetsförmedlingsinspektören uti hans verksamhet — att i viss mån bereda en ersättning för de hittillsvarande s. k. arbetsförmedlingskonferenserna, hvilka efter tillkomsten af detta råd kunna blifva mera sällan återkommande. En icke oväsentlig kostnadsbesparing torde ock vara att däraf emotse.

Rådet (sektionen) för *sjukasseärenden* finnes som bekant redan i form af den nuvarande sjukkassenämnden och skulle få samma uppgifter och sammansättning som denna. Vidkommande slutligen *rådet* (sektionen) för *socialstatistik*, så afses därmed att få uppfyllt ett, enligt hvad bland annat vid upprepade tillfällen från kommerskollegii sida framhållits, lifligt känt

önskningsmål, hvadan, på i kommittébetänkandet anförda grunder, det omedelbara upprättandet af ett sådant råd befunnits nu böra förordas.

Möjligen kunde dock antalet *fasta* ledamöter i de olika råden (sektionerna), med undantag af det för sjukkasseärenden, tills vidare något nedsättas, förslagsvis i rådet (sektionen) för arbetarskydd från sju till fem samt i råden (sektionerna) för arbetsförmedling och socialstatistik från fem till tre. Därutöver erforderlig speciell sakkunskap lärers då få tillgodoses genom tillfälligt tillkallade sakkunnige, hvilka i alla händelser ofta nog icke torde kunna undvaras, äfven om det af kommittéerna föreslagna större antalet fasta ledamöter blefve bestämdt. Till sist må erinras, att hinder gifvetvis icke bör möta för att en och samma person är ledamot i flera råd (sektioner) samtidigt. Fullmäktig torde dock ej tillika böra vara ledamot af »råd».

Då ersättningen, enligt hvad de båda kommittéerna anför, till ledamöter af sociala rådet i regel endast bör utgå med sedvanligt rese- och dagtraktamente — af anslaget för ändamålet under vederbörande hufvudtitel — lärers någon större kostnad för statsverket icke af den nu föreslagna anordningen vara att emotse. I den mån ledamot af »råd» anlitas för extra biträde inom styrelsen såsom sakkunnig, bör dock åt honom, liksom till hvarje annan sålunda tillkallad person, i förekommande fall kunna af tillgängliga medel utanordnas skälig ersättning för hans därvid utförda arbete.

Socialstyrelsens stat.

Efterföljande lönestat för socialstyrelsen är uppgjord i anslutning till hvad i det föregående anförts och under förutsättning, att omfattningen af de ärendesgrupper, styrelsen får att handlägga, blir sådan som de sakkunnige här föreslagit. För närmare åskådliggörande af de i det föregående verkställda specificerade beräkningarna af anslags- och personalbehofven samt för att underlätta en jämförelse med motsvarande beräkningar i de båda kommittéernas betänkande meddelas här en tablå med samma uppställning som i kommittéförslaget (komm. bet. sid. 184—186). Förutom detta de sakkunniges hufvudförslag, betecknad som *alternativ I*, meddelas äfven en liknande sammanställning (i sammandrag) till belysande af, huru kostnaderna och personaluppsättningen skulle ställa sig i händelse ettdera eller båda lagförslagen om arbetarskydd och moderskapsförsäkring icke i år skulle blifva antagna (denna senare sammanställning betecknad som *alternativ II*).

Till sist meddelas å sid. 69 ett efter sedvanliga grunder uppgjort förslag till *stat för socialstyrelsen för år 1913*. Uppmärksammas bör, att uti förevarande statförslag, liksom förut i kommittéförslaget, icke upptagits kost-

nader för lokaler, skrifmaterialier och expenser, ved m. m., för tryckning samt för rese- och traktamentsersättningar etc., enär socialstyrelsens kostnader af nu berörda slag, liksom öfriga till civildepartementet hörande ämbetsverks, torde böra bestridas af anslagen under sjätte hufvudtiteln för dessa ändamål.

Alternativ I (hufvudförslag).

En generaldirektör och chef	11,000	kr.
En bibliotekarie och arkivarie (tillika registrator)	4,000	»
En förste vaktmästare	1,500	»
En vaktmästare	1,200	»
Extra biträden, vikariatsersättningar etc.	1,500	»
Extra arvode till den af sekreterarne, som förordnas att handlägga viktigare författningsärenden	1,200	»
	Summa	20,400 kr.

1:sta byrån (för arbetarfrågor — utom arbetarskydd — och allmänna sociala frågor):

En byråchef och öfverinspektör (tillika chefens ställföreträdare)	8,100	kr.
En sekreterare (gemensam med 4:de byrån)	5,800	»
En förste kontorsskrifvare (gemensam med 4:de byrån)	1,600	»
Amanuenser, extra biträden, vikariatsersättningar etc.	2,000	»
	Summa	17,500 kr.

2:dra byrån (för arbetarskyddsärenden och yrkesinspektion):

En byråchef och öfverinspektör	8,100	kr.
En sekreterare	5,800	»
En byråingenjör och assistent	4,000	»
En kontorsskrifvare	1,200	»
Fullmäktige, amanuenser, biträden, sakkunnige, vikariatsersättningar etc.	6,000	»
	Summa	25,100 kr.

3:dje byrån (för sjukkasseärenden och öfriga socialförsäkringsfrågor):

En byråchef och öfverinspektör	8,100	kr.
En förste aktuarie (tillika inspektörsassistent)	5,800	»
En sekreterare	5,800	»
En aktuarie (tillika registrator för sjukkasseregistret och kassör)	4,000	»

En förste kontorsskrifvare	1,600 kr.
Två kontorsskrifvare à 1,200 kr.	2,400 »
Amanuenser, extra biträden, sakkunnige, vikariatsersättningar etc.	6,000 »
	Summa 33,700 kr.

4:de byrån (för socialstatistiken och publikationsverksamheten):

En byråchef	8,100 kr.
En förste aktuarie (för specialundersökningar ang. arbetsförhållanden inom industriella och andra yrken m. m. — för närvarande sjöfartsnäringen —)	5,800 »
En förste aktuarie (för närvarande för specialundersökningar ang. landtarbetarnas förhållanden m. m.)	5,800 »
En förste aktuarie (för närvarande för statistik ang. registrerade sjukförfall, olycksfall i arbete m. m.)	5,800 »
Två aktuarier (för olika statistiska arbeten) à 4,000 kr.	8,000 »
Två förste kontorsskrifvare à 1,600 kr.	3,200 »
Fem kontorsskrifvare à 1,200 kr.	6,000 »
Amanuenser, extra biträden, sakkunnige, vikariatsersättningar etc.	17,000 »
	Summa 59,700 kr.

Till införskaffande af statistiska primäruppgifter, ombud i orterna m. m.:

för den allmänna socialstatistiken	12,000 kr.
» större specialundersökningar	5,000 »
» landtarbetarstatistiken	2,000 »

Summa 19,000 kr.

Sammandrag:

Chefen och öfrig gemensam personal	20,400 kr.
1:sta byrån	17,500 »
2:dra byrån	25,100 »
3:dje byrån	33,700 »
4:de byrån	59,700 »
Till införskaffande af primäruppgifter m. m.	19,000 »

Tillsammans 175,400 kr.

Alternativ II.

(I händelse lagstiftningen om arbetarskydd (II a eller om moderskapsförsäkring (II b) ej skulle blifva genomförd till år 1913).

Chefen och öfrig gemensam personal (lika med alternativ I) 20,400 kr.

1:sta byrå (för alla arbetarfrågor — äfven arbetarskydd — och allmänna sociala frågor):

En byråchef och öfverinspektör (tillika chefens ställföreträdare) 8,100 kr.

En öfverinspektör 7,000 »

En sekreterare 5,800 »

En byråingenjör (tillika assistent åt yrkesöfverinspektören) 4,000 »

En förste kontorsskrifvare 1,600 »

Fullmäktige, amanuenser, biträden, sakkunnige, vikariatsersättningar etc. 6,000 »

Summa 32,500 kr

2:dra byrå (enligt alternativ I) *utgår.*

3:dje (2:dra) byrå (för sjukkasseärenden och öfriga socialförsäkringsärenden):

a) (lika med alternativ I) Summa 33,700 kr

b) om ärenden angående moderskapsförsäkring bortfalla, *afföres* ur staten 5,800 kr. för en sekreterare,

men *höjes* anslaget till amanuenser m. m. med 2,000 kronor, hvadan slutsumman för byrå blir 29,900 kr.

4:de (3:dje) byrå (för socialstatistiken och publikationsverksamheten):

Lika med alternativ I, utom det att ytterligare tillkommer en kontorsskrifvare å 1,200 kr., hvadan staten för denna byrå beräknas *höjd* till kr. 60,900

För införskaffande af statistiska primäruppgifter m. m. (lika med alternativ I) kr. 19,000

Totalkostnaden skulle sålunda komma att sluta på en summa af

enligt *alternativ II a)* kronor 166,500

» » *II b)* » 171,600

» » *II a) och b)* » 162,700

Förslag till
stat för socialstyrelsen år 1913.

A. Å ordinarie stat.

	Lön.	Tjänstgöringspengar.	Orts-tillägg	Summa.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1 generaldirektör och chef	7,000	3,000	1,000	11,000	
1 byråchef.	5,000	2,500	600	8,100	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kr.
3 byråchefer och öfverinspektörer	15,000	7,500	1,800	24,300	
1 sekreterare	3,600	1,800	400	5,800	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr. och efter 10 år med ytterligare 500 kr.
6 tjänstemän af 2:dra graden (2 sekreterare och 4 förste aktuarier, däraf 1 inspektörsassistent)	21,600	10,800	2,400	34,800	
1 byråingenjör (tillika teknisk assistent)	2,200	1,500	300	4,000	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kr., efter 10 år med ytterligare 500 kr. och efter 15 år med än ytterligare 500 kr.
4 tjänstemän af 1:sta graden (3 aktuarier, däraf en tillika registrator och kassör, samt 1 bibliotekarie, tillika registrator)	8,800	6,000	1,200	16,000	
1 förste kontorsskrifvare (kvinnligt biträde af högre aflöningsgrad)	900	550	150	1,600	} Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kr. och efter 10 år med ytterligare 200 kr.
3 förste kontorsskrifvare	2,700	1,650	450	4,800	
1 kontorsskrifvare (kvinnligt biträde af lägre aflöningsgrad)	700	350	150	1,200	
7 kontorsskrifvare	4,900	2,450	1,050	8,400	
1 förste vaktmästare	900	450	150	1,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr.
1 vaktmästare	700	350	150	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kr. och efter 10 år med ytterligare 100 kr.
Extra arvode till den af sekreterarne, som förordnas att handlägga viktigare författningsärenden	—	—	—	1,200	
Till fullmäktige, amanuenser, sakkunnige, extra biträden, gratifikationer och vikariatsersättningar	—	—	—	17,500	
Ordinarie anslag: Summa kronor	—	—	—	141,400	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå äfvensom å lönen afdragas 100 kronor årligen.

B. Extra anslag.

	Kronor.
Till extra amanuenser, biträden, gratifikationer, sakkunnige och vikariatsersättningar . . .	15,000
Till införskaffande af statistiska primäruppgifter, ombud i orterna m. m.:	
för den allmänna socialstatistiken	12,000
» större specialundersökningar	5,000
» landtarbetarstatistiken	2,000
<i>Extra anslag:</i>	
	Summa kronor
	34,000
	Tillsammans kronor
	175,400

Såsom framgår af en jämförelse mellan det af de båda kommittéerna uppgjorda förslaget till stat för socialstyrelsen, hvilket slutar på 187,100 kronor, samt det här framlagda, hvars slutsumma uppgår till 175,400 kronor, hafva de sakkunnige — hvilka, som nämnt, vid sin verkställda granskning och bearbetning af de båda kommittéernas förslag låtit sig angeläget vara att i görligaste mån tillse, i hvad mån kostnaderna kunde ytterligare nedbringas — kommit till ett slutbelopp, som med 11,700 kronor *understiger* det af de båda kommittéerna beräknade. Enligt hvad den ofvan meddelade sammanställningen utvisar, föreslås vidare, att — i samband med fastställandet af den föreslagna aflöningsstaten för socialstyrelsen — af de sålunda såsom erforderliga pröfvade anslagen, tillsammans 175,400 kronor, som *ordinarie* anslag uppföras 141,400 kronor, samt att återstoden, 34,000 kronor, för angifna ändamål får utgå som *extra* anslag.

Jämförelse
med nuvarande
kostnader.

De båda kommittéerna hafva till sist sökt anställa en jämförelse mellan de af dem föreslagna anslagen för socialstyrelsen och de kostnader, som för närvarande betingas af motsvarande sociala ärendens handläggning, så långt densamma nu är tillgodosedd, inom den högsta statsförvaltningen. Kommittéerna hafva därvid kommit till det resultat, att den merkostnad, som genom socialstyrelsens upprättande skulle åsamkas statsverket, kunde beräknas belöpa sig till i rundt tal 41,000 kronor. Ehuru gifvetvis dessa beräkningar icke låtit sig exakt verkställa, komma desamma tydligen verkligheten så nära, som gärna är möjligt.

Enligt det nu framlagda förslaget skulle kostnaderna för socialstyrelsen,

som nämnt, komma att nedbringas med 11,700 kronor. Vid jämförelse med de båda kommittéernas beräkningar af de nuvarande kostnaderna för motsvarande ändamål, skulle sålunda merkostnaden för tillskapandet af en enhetlig socialförvaltning, sådan den under nu gifna förhållanden kan anordnas, jämte en slutlig löneroglering för den personal, som öfverföres till densamma, komma att uppgå till i rundt tal 30,000 kronor.

Därvid är emellertid att märka, att en mindre del af de i de båda kommittéernas meranämnda beräkningar upptagna kostnaderna för handläggningen för närvarande på olika håll inom statsförvaltningen af sociala ärenden, hvilka nu skulle öfverföras till socialstyrelsen, icke utan vidare kan bortfalla. Uti denna deras kostnadsberäkning ingå nämligen (jfr komm. bet. sid. 186) några beräknade utgiftsposter, å tillsammans c:a 16,000 kronor, som utgöra större eller mindre andelar af aflöningen till tjänstemän å olika håll — för handläggning, jämte annat, äfven af sociala ärenden — kommitté- och sakkunnigearfvoden o. s. v. Då dessa tjänstemän m. fl. hädanefter icke skulle behöfva tagas i anspråk för den handläggning af sociala ärenden, som nu påhvarar dem, utan framdeles komma att helt anlitas för andra arbeten, blifva dessa utgiftsposter, äfven om de nu icke kunna indragas, uppenbarligen att hänföra till andra ändamål än handläggning af sociala ärenden.

Hvad åter beträffar de *direkta* indragningar resp. nedsättningar af nu utgående anslag, som kunna ske i samband med socialstyrelsens upprättande, uppgå de till i rundt tal 130,000 kronor, hela detta belopp nu utgående till kommerskollegium (jfr komm. bet. sid. 186). Vid en jämförelse mellan de för handläggningen af sociala ärenden helt eller delvis nu utgående anslag, hvilka i och med socialstyrelsens upprättande skulle upphöra, resp. nedsättas, och de anslag, som vid ett bifall till det här framlagda förslaget skulle tillkomma, befinnes skillnaden (ökningen) sålunda utgöra c:a 45,000 kronor.